

“Përforcimi i integritetit dhe luftimi i korrupsionit në arsimin e lartë”

VLERËSIMI BAZË I INTEGRITETIT TË ARSIMIT TË LARTË NË KOSOVË*

Shkurt 2017

Autorë:

Profesor Ian Smith, Universiteti i West of Scotland dhe

Profesor Tom Hamilton, Universiteti i Stirling-ut

Me kontributin e:

Profesor Azis Pollozhanit, Universiteti “Nënë Tereza”, Shkup, bashkëekspert

* Ky përcaktim nuk cenon qëndrimet ndaj statusit dhe është në përputhje me Rezolutën e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara 1244 dhe opinionin e Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë për Shpalljen e Pavarësisë së Kosovës.

Këshilli i Evropës: 2017

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara.
Asnjë pjesë e këtij botimi nuk mund të përkthehet,
riprodhohet apo transmetohet, në ndonjë formë apo
me ndonjë mjet, elektronik (disketë, internet etj.)
ose mekanik, përfshirë fotokopjimin, regjistrimin ose
ndonjë sistem të ruajtjes apo nxjerrjes së informacionit,
pa leje paraprake me shkrim
nga Drejtoria
e Komunikimeve (F-67075 Strasbourg
Cedex or publishing@coe.int).

Ky dokument është botuar me asistencën financiare të
Bashkimit Evropian dhe të Këshillit të Evropës.
Pikëpamjet që shprehen këtu assesi nuk mund të merren
se përfaqësojnë opinionin zyrtar të Bashkimit Evropian
dhe të Këshillit të Evropës.

Botuar në kuadër të Projektit “Përforcimi i
integritetit dhe luftimi i
korrupsionit në arsimin e lartë”

LËNDA

Raport përmbledhës.....	4
Pjesa 1 – Hyrje, përfshirë qasjet e përgjithshme, metodologjitë dhe përdorimin e punimeve të tjera	11
Pjesa 2 – Politikat kombëtare kundër korrupsionit.....	15
Pjesa 3 – Qasjet e Qeverisë ndaj arsimit të lartë (AL): strategjia dhe legjislacioni.....	18
Pjesa 4 – Debati publik për integritetin e Universitetit të Prishtinës.....	25
Pjesa 5 – Universitetet publike në qytetet e tjera.....	35
Pjesa 6 – Institucionet private të arsimit të lartë (IAL-të)	40
Pjesa 7 - Agjencia e Kosovës për Akreditim (AKA)	44
Pjesa 8 – Konkluzionet dhe hapat e mëtejshëm.....	48
Referimet.....	49
Shkurtime.....	51

RAPORT PËRMBLEDHËS

Ky “Vlerësim bazë i integritetit të arsimit të lartë në Kosovë” është organizuar në tetë Pjesë.

Pjesa 1	Hyrje, përfshirë qasjet e përgjithshme, metodologjitë dhe përdorimin e punimeve të tjera
Pjesa 2	Politikat kombëtare kundër korrupsionit
Pjesa 3	Qasjet e Qeverisë ndaj arsimit të lartë (AL): strategjia dhe legjislacioni
Pjesa 4	Debati publik për integritetin e Universitetit të Prishtinës
Pjesa 5	Universitetet publike në qytetet e tjera
Pjesa 6	Institucionet private të arsimit të lartë (IAL-të)
Pjesa 7	Agjencia e Kosovës për Akreditim (AKA)
Pjesa 8	Konkluzionet dhe hapat e mëtejshëm

Pjesa 1 përcakton kuadrin për misionin që ndërmorën në Kosovë ekspertët e Këshillit të Evropës (KiE), dhe shpjegon se “Vlerësimi bazë i integritetit të arsimit të lartë në Kosovë” është produkti i parë i projektit të përbashkët të Bashkimit Evropian (BE)/KiE-së për “Përf forcimin e integritetit dhe luftimin e korrupsionit në arsimin e lartë në Kosovë”. Gjithashtu, te Pjesa 1 parashtrohet metodologjia e vlerësimit bazë dhe theksohet rëndësia e marrjes në konsideratë të lidhjeve të mundshme ndërmjet projektit aktual të përbashkët të BE/KiE-së dhe projekteve të tjera të ndërlidhura ndërkombëtare në Kosovë.

Te Pjesa 2 analizohet raporti ndërmjet strategjive të përgjithshme të Qeverisë së Kosovës dhe planeve të veprimit kundër korrupsionit dhe ndonjë prioriteti të veçantë ndër prioritetet për përf forcimin e integritetit dhe luftimin e korrupsionit në arsimin e lartë. Në këtë pjesë konstatohet se në strategjitë e përgjithshme dhe planet e veprimit kundër korrupsionit trajtimi i arsimit të lartë duhet përmirësuar.

Pjesët 3 dhe 4 ndërthuren për të dhënë një linjë veçanërisht të rëndësishme të argumentimit. Te Pjesa 3 analizohen të dhënat zyrtare që tregojnë se, përgjithësisht, Qeveria e Kosovës dhe Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (MASHt) kanë përgatitur një planifikim dhe kuadër pozitiv ligjor për zhvillimin e përshtatshëm të sistemit të arsimit të lartë. Sidoqoftë, më tej, te Pjesa 4 shqyrtohen një sërë të dhënash që vijnë nga palë të tjera të interesuara, dhe arrihet në përfundimin se ekziston një “papajtueshmëri” shumë e madhe ndërmjet “argumentimit zyrtar” pozitiv përse i takon zhvillimit të arsimit të lartë në Kosovë dhe “kundërgjithësisht” nga palët e tjera të interesuara, që nënvizon problemet dhe shqetësimet e mëdha “negative”, sidomos, lidhur me Universitetin e Prishtinës. Për t’i dhënë zgjidhje kësaj “papajtueshmërie” janë dhënë rekomandime.

Analiza te Pjesa 4 përqendrohet kryesisht te Universiteti i Prishtinës. Te Pjesa 5 kalohet te shqyrtimi i universiteteve publike në qytetet e tjera. Në këtë pjesë arrihet në përfundimin se situata për këto universitete është pozitive, ndonëse jepen edhe rekomandime lidhur me çka duhet bërë që ato të vazhdojnë të jenë të suksesshëm.

Te Pjesa 6 shqyrtohet pozicioni i institucioneve private të arsimit të lartë në Kosovë. Në këtë pjesë arrihet në përfundimin se ekzistojnë pikëshikime kundërshtuese përse i takon cilësisë dhe integritetit të institucioneve private të arsimit të lartë, dhe rekomandohen masa për trajtimin e çështjeve lidhur me cilësinë.

Pjesa 7 përqendrohet te Agjencia e Kosovës për Akreditim (AKA). Në këtë pjesë pranohet potenciali i AKA-së për të dhënë një kontribut shumë të rëndësishëm për zhvillimin pozitiv të sistemit të arsimit të lartë në Kosovë. Sidoqoftë, rekomandohen masa për fuqizimin e AKA-së.

Pjesa 8 përmban disa komente të shkurtra lidhur me “Konkluzionet dhe hapat e mëtejshëm”, ku ritheksohet, sidomos, rëndësia thelbësore që ka trajtimi nga ana e autoriteteve kosovare për t’i dhënë zgjidhje “papajtueshmërisë” ndërmjet “argumentimeve zyrtare” dhe “kundërargumentimeve” lidhur me sistemin e arsimit të lartë në Kosovë (sidomos, përsa i takon Universitetit të Prishtinës), që zbërthehet me hollësi te Pjesët 3 dhe 4.

Pjesa tjetër e këtij raporti përmbledhës, faktikisht, përmban një përsëritje të rekomandimeve që jepen te Pjesët 1 deri 7 të vlerësimit bazë (ku, te pjesët e përshtatshme të tekstit kryesor, rekomandimet shkruhen me gërma të zeza).

Rekomandimet në Pjesën 1 (lidhur me Hyrjen, përfshirë qasjet e përgjithshme, metodologjitë dhe përdorimin e punimeve të tjera)

Rekomandimi 1(a):

Gjatë zbatimit të aktiviteteve të projektit të përbashkët të BE/KiE-së “Përforsimi i integritetit dhe luftimi i korrupsionit në arsimin e lartë në Kosovë”, me palët e interesuara përkatëse duhen zhvilluar diskutime sa më të plota që të jetë e mundur, me qëllim që aktiviteteve në kuadër të projektit t’u shtohet një vlerë e re e dallueshme, dhe të shmanget dublikimi i panevojshëm me produktet e Agjencisë së Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID) dhe *World Learning* “Program për drejtuesit transformues – bursa studimi dhe bashkëpunime”, si dhe me ndonjë produkt të rëndësishëm të Projektit të Bankës Botërore për “Përmirësimin e sistemit arsimor në Kosovë”.

Rekomandimi 1(b):

Projekti duhet të mbajë lidhje me Projektin e përbashkët të BE/KiE-së kundër Krimit Ekonomik (PKEK), sidomos, me qëllim që, në kuadër të projektit aktual, politikat dhe procedurat e Qeverisë së Kosovës dhe të Agjencisë kundër Korrupsionit të trajtohen mbi bazën e njohurive të plota për ndonjë perceptim të përgjithshëm që ofron projekti PKEK.

Rekomandime në Pjesën 2 (lidhur me politikat kombëtare kundër korrupsionit)

Rekomandimi 2:

Gjatë hartimit të strategjisë së ardhshme të Kosovës kundër korrupsionit dhe planeve përkatëse të veprimit, duke filluar nga viti 2017, autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës dhe Agjencia kundër Korrupsionit e Kosovës) duhet të sigurojnë që të ekzistojnë më shumë lidhje të qarta ndërmjet politikës së përgjithshme të Qeverisë kundër korrupsionit dhe pikave të veprimit për përforsimin e integritetit dhe luftimin e korrupsionit në arsimin e lartë, në mënyrë të veçantë.

Pikat e veprimit për arsimin e lartë duhen trajtuar në mënyrë të plotë. Ndër to duhet përfshirë qartësimi i rolit të Agjencisë kundër Korrupsionit në trajtimin e risqeve për korrupsion si pasojë e plagjiaturës akademike në emërimin e stafit akademik. Për çdo rol të tillë që identifikohet për Agjencinë kundër Korrupsionit duhet krijuar një bazë e qartë ligjore.

Nën udhëheqjen e Drejtorit të ri, Agjencia kundër Korrupsionit duhet të pajiset mirë me burime për zbatimin e pikave të përshtatshme të veprimit në kuadër të strategjisë së ardhshme kundër korrupsionit dhe të planeve përkatëse të veprimit, përfshirë gjithë ato që janë identifikuar, sidomos, për arsimin e lartë.

Rekomandimet në Pjesën 3 (lidhur me qasjet e Qeverisë ndaj arsimit të lartë [AL]: strategjia dhe legjislacioni)

Rekomandimi 3(a):

Autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë [MAShT], Agjencia e Kosovës për Akreditim [AKA] dhe drejtuesit e institucioneve publike të arsimit të lartë) duhet të sigurojnë zbatimin e plotë të shumë veçorive pozitive të “Planit Strategjik të Arsimit në Kosovë, 2017-2021” që lidhen me arsimin e lartë. Në mënyrë të veçantë, kjo vlen për gjithë “Aktivitetet e mundshme” që përcaktohen qartë te paragrafët 7.1.1-7.11.4 në f. 79-83 të Planit Strategjik.

Rekomandimi 3(b):

Nga ana tjetër, sigurisht që të njëjtat autoritete të Kosovës duhet të përmirësojnë dhe plotësojnë trajtimin aktual të qasjeve specifike të Planit Strategjik ndaj përforcimit së integritetit dhe luftimit të korrupsionit në arsimin e lartë.

Për shembull, këtu duhet përfshirë që Këshillat e Etikës në institucionet e arsimit të lartë të trajtojnë në mënyrë të plotë dhe të vendosur gjithë aspektet e sjelljes etike të stafit dhe studentëve, jo vetëm ato që kanë të bëjnë me etikën në hulumtime në mënyrë më të ngushtë.

Këtu duhet përfshirë edhe zhvillimi i qasjeve gjithëpërfshirëse dhe transparente ndaj rekrutimit të drejtë dhe zhvillimit të stafit të arsimit të lartë, dhe zbatimi i këtyre qasjeve në mënyrë sistematike dhe me vendosmëri.

Rekomandimi 4:

Autoritetet përkatëse të Kosovës (Qeveria e Kosovës, Kuvendi, Ministri i Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, MAShT, AKA, Këshilli Shtetëror për Arsimin e Lartë [KShAL] dhe drejtuesit e institucioneve publike të arsimit të lartë) duhet të sigurojnë që “Projektligji për arsimin e lartë, tetor 2015” të hyjë në fuqi dhe të zbatohet në mënyrë të plotë si bazë mbështetëse për një sërë zhvillimesh pozitive në arsimin e lartë në Kosovë. Për shembull, është me rëndësi thelbësore që, në praktikë, kriteret për emërtimin e institucioneve të arsimit të lartë (Kreu III, Neni 8) dhe kriteret për emërimet akademike (Kreu VII, Neni 27) të zbatohen me përpikëri.

Rekomandimi 5:

Nga ana tjetër, të njëjtat autoritete të Kosovës duhet të mbajnë më tej parasysh një numër aspektesh të projektligjit pas hyrjes së tij në fuqi, përderisa vazhdojnë t`a avansojnë sistemin e arsimit të lartë. Ndër këto aspekte përfshihen:-

- (a) Çështjet potenciale rreth asaj se sa i pavarur është Këshilli Shtetëror nga Ministri dhe Qeveria (shih Kreun IV, Neni 12, paragrafi 2.14)
- (b) Çështjet potenciale përsa i takon emërimeve të Ministrisë në Bordin e institucioneve publike të arsimit të lartë që kufizojnë pavarësinë e institucionit të arsimit të lartë nga Qeveria (shih Kreun VI, Neni 22, paragrafi 5)
- (c) nëse roli i Senatit në emërimin e Rektorëve, faktikisht, paraqet ndonjë risk ndaj arritjes së ndryshimeve pozitive në udhëheqësuine e institucioneve publike të arsimit të lartë me qëllim të përforcimit të integritetit të tyre (shih Kreun VI, Neni 23, paragrafi 4 dhe Neni 24, paragrafi 5-8)
- (d) nevoja për integritet të plotë të procesit të “listimit” të revistave akademike që gjykohen të përshtatshme, kur bëhet fjalë për botime në revista për efekt emërimesh akademike (shih Kreun VII, Neni 27, paragrafi 3.2)
- (e) nëse dimensionet kërkimore të arsimit të lartë trajtohen në mënyrë gjithëpërfshirëse më mirë në ligjin kryesor për arsimin e lartë sesa në një ligj të veçantë mbi “Aktivitetet kërkimore-shkencore” (shih Kreun VIII, Neni 29, paragrafi 4)
- (f) duke siguruar që formulimi në mënyrën kushtore te Kreu XI, Neni 48, paragrafi 3 (“mund të mbyllen”, jo “duhen mbyllur”) nuk sjell si rezultat mosmbylljen e institucioneve “të pakënaqshme” private të arsimit të lartë

Rekomandimet në Pjesën 4 (lidhur me debatin publik për integritetin e Universitetit të Prishtinës)

Rekomandimi 6:

Autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, MASht dhe stafi i lartë i Universitetit të Prishtinës) duhet të adresojnë papajtueshmërinë ndërmjet “argumentit zyrtar” të përgjithshëm që japin këto autoritete, argument ky që paraqet një pasqyrë përgjithësisht pozitive të një Universiteti dhe përparimeve të sistemit të arsimit të lartë, dhe “kundërgjithësisht” që japin shumë prej akterëve të tjerë kryesore, përfshirë studentët, por sidomos më gjerë shoqëria civile, për shembull, përfaqësuar nga OJQ-ë të njohura, kundërgjithësisht argument ky që paraqet një pikëpamje shumë më negative dhe kritike.

Kësisoj, Qeveria e Kosovës duhet të nisë një diskutim të hapur dhe të sqartë në nivel vendi për çështje që palë të tjera të interesuara i identifikojnë si të rrezikshme për integritetin e sistemit të arsimit të lartë në Kosovë dhe të Universitetit të Prishtinës, në mënyrë të veçantë. Në këtë diskutim duhet të përfshihen autoritetet përkatëse kosovare që duhet të tregohen transparente lidhur me problemet, dhe të krijojnë mundësi që palët e tjera të interesuara të parashtrojnë kënd vështrimet e tyre pa frikën e kërcënimit. Këto autoritete kosovare duhen të dëshmojnë që dëgjojnë pikëpamjet e mbështetura me të dhëna, që paraqesin palët e tjera të interesuara, dhe që të marrin masa lidhur me to.

Në këtë diskutim të hapur dhe të sqartë në nivel vendi duhen trajtuar një sërë çështjesh që janë vënë në dukje te Pjesa 4 e këtij vlerësimi bazë për qeverisjen e përgjithshme dhe qëndrimin e publikut ndaj Universitetit të Prishtinës, dhe aspekte më të veçanta të plotësisht të tij me staf dhe të mjedisit të mësimdhënies dhe mësimnxënies. Rekomandimet 7 deri 12 më poshtë duhen konsideruar si kontribute ndaj këtij diskutimi në shkallë vendi.

Rekomandimi 7:

Autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, MASht dhe stafi i lartë i Universitetit të Prishtinës) duhet të trajtojnë kritikën se Universiteti i Prishtinës është një mjet për avansime dhe kontroll “të politizuar” dhe “klanor”, përfshirë shqetësimet që kjo gjë dëmton edhe përfaqësimin e studentëve.

Këtu duhet përfshirë ngritja e një sistemi më transparent dhe praktik të qeverisjes, në të cilin i gjithë stafi t’i përkushtohet misionit akademik të Universitetit dhe jo ecurisë e interesave politike apo “klanore”.

Këtu duhet përfshirë, gjithashtu, krijimi i një kulture të përfaqësimit të studentëve, në të cilën përfaqësuesit e studentëve të jenë të motivuar për të nxitur interesat e bashkëstudentëve dhe jo interesat e ngushtë politikë apo “klanore”. Kjo formë e përfaqësimit të studentëve do të mundësohet duke siguruar që zgjedhja e përfaqësuesve të studentëve në Senat të bëhet në mënyrë plotësisht demokratike. Gjithashtu, mund të mundësohet duke u siguruar përfaqësuesve të studentëve një periudhë leje të arsyetuar pushimi, në mënyrë që ata të kenë kohë për t’i përfaqësuar plotësisht dhe në mënyrën e duhur studentët.

Rekomandimi 8:

Autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, MASht dhe stafi i lartë i Universitetit të Prishtinës) duhet të adresojnë humbjen e besimit të publikut lidhur me vlefshmërinë dhe besueshmërinë e përgjithshme të vlerësimeve akademike të Universitetit të Prishtinës, si pasojë e përhapjes së idesë se integritetin e përgjithshëm akademik të Universitetit e ka dëmtuar stafi i lartë, që ka arritur të avansohet në bazë të pretendimeve të pavend për punime shkencore të botuara (për shembull, një punim shkencor, që është plagjiaturë, botohet në revista “mashtuese” ose “të rreme” që nuk rekomandohen, aksesi ndaj të cilave është i hapur, etj.).

Për këtë arsye, emërimet në poste akademike dhe ngritjet në detyrë në Universitet duhen bazuar vetëm te merita, jo te lidhjet politike apo personale.

Në mënyrë të veçantë, kriteret që kërkojnë botime në “nivel ndërkombëtar” duhen zbatuar me përpikëri me qëllim që botimet të bëhen në revista të njohura ndërkombëtare me reputacion që i nënshtrohen vlerësimit nga ekspertë të fushës, të mos përmbajnë plagjiaturë dhe për të cilët të mos ketë pretendime për autorësi “të rreme”.

Në mënyrë më të përgjithshme për rrezikun e plagjiaturës nga stafi akademik në punimet shkencore të tyre në gjuhën shqipe, autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës dhe MASHT) duhet të sigurojnë burime për krijimin e një indeksi të qëndrueshëm botimesh në gjuhën shqipe dhe të një programi kompjuterik kundër plagjiaturës në gjuhën shqipe.

Rekomandimi 9(a):

Autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, MASHT dhe stafi i lartë i Universitetit të Prishtinës) duhet të ulin numrin e pranimeve të studentëve të rinjë në Universitetin e Prishtinës derisa në gjithë fakultetet të arrihen në mënyrë të barabartë raporte të përshtatshme staf akademik:studentë.

Rekomandimi 9(b):

Të njëjtat autoritete të Kosovës duhet të analizojnë pritshmëritë nga mësimdhënia me kontratë dhe pagat për stafin akademik të Universitetit të Prishtinës, sidomos, për profesorët dhe stafin tjetër të lartë.

Sidomos duke patur parasysh trysnitë financiare ndaj buxheteve publike dhe kërkesave të përgjithshme për të dhënë mësim nga numri i lartë i studentëve të pranuar, duhet të bëhet një rritje e numrit të orëve që pritet të japë stafi akademik përpara se të marrë pagesa shtesë.

Gjithashtu, punësimi i gjithë stafit akademik të Universitetit të Prishtinës, pa përjashtim, duhet monitoruar nga afër nga autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, MASHT dhe stafi i lartë i Universitetit të Prishtinës), me qëllim që angazhimi i stafit ndaj Universitetit të mos kompromentohet për shkak të angazhimeve jashtë tij, sidomos, për shkak të dhënies mësim në institucione të tjera të arsimit të lartë.

Rekomandimi 10:

Në mënyrë më të përgjithshme lidhur me pagat e stafit akademik të Universitetit të Prishtinës, autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, MASHT dhe stafi i lartë i Universitetit të Prishtinës) duhet të angazhohen në një diskutim publik transparent për nivelin e këtyre pagave.

Nëse, në fakt, pagat e stafit akademik janë më të larta nga ç’do të pritej normalisht të ishin, duke bërë një krahasim në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar me grupe të profesioneve të tjera, autoritetet duhet të japin një shpjegim për këtë, ose ta rregullojnë këtë, në mënyrë që publikut t’i jepet siguri se jepen vetëm paga që janë të përshtatshme, të drejta dhe transparente.

Rekomandimi 11:

Universiteti i Prishtinës duhet të angazhohet në një analizë thelbësore të vazhdueshme dhe në krijimin e qasjeve të veta të mësimdhënies dhe mësimnxënies, përfshirë metodat e veta të vlerësimit.

Në mënyrë të veçantë, kjo analizë duhet të përfshijë kalimin tek vlerësimi, ku testohen njohuritë krijuese dhe analitike dhe jo të nxënies përmendësh që është i njëjti nivel më të ulët.

Zhvillimet e këtij vlerësimi duhen shoqëruar me qasje të sigurt për të shmangur mashtrimin dhe plagjiaturën. Për shembull, siç përmendet tashmë te Rekomandimi 8 më sipër, autoritetet përkatëse

kosovare (Qeveria e Kosovës dhe MASHT) duhet të sigurojnë burime për krijimin e një programi kompjuterik kundër plagjiaturës në gjuhën shqipe. Kjo do të jetë me rëndësi të veçantë për parandalimin e plagjiaturës tek studentët lidhur me detyrat dhe dizertacionet, numri i të cilave me gjasë do të rritet në kuadër të qasjeve të reja të vlerësimit.

I duhet dhënë një zgjidhje situatës së pakënaqshme në të cilën studentët duket se kanë mundësi që t'i nënshtrohen disa here provimeve, pa ndonjë kufizim të mundësisë së numrit të herëve që mund t'i nënshtrohen atyre apo gjatë kohës së kohës në fjalë.

Rekomandimi 12:

Përveç teknikave për parandalimin e mashtrimit dhe plagjiaturës që përmenden te Rekomandimi 11 më lart, Universiteti i Prishtinës duhet të kërkojë rritjen dhe forcimin e rolit të Kodit të Etikës dhe të Këshillit të Etikës/Komisionit të Etikës si mjete për sigurimin e sjelljeve etike të të gjithë stafit dhe studentëve. Për shkelje të Kodit të Etikës duhen përcaktuar sanksione të rrepta.

Kjo qasje duhet të trajtojë gjithë rreziqet e mundshme për "korrupsion të rëndomtë" në marrëdhëniet ndërmjet stafit akademik dhe studentëve, si: marrja apo dhënia e rryshfeteve, apo metodat "e tërthorta", si në rastet kur stafi akademik u kërkonj studentëve të blejnë tekstet e përgatitura prej tyre, apo të ndjekin orë mësimi shtesë kundrejt pagesës.

Në Kodin e Etikës duhet trajtuar si sjellja e stafit, ashtu dhe ajo e studentëve, dhe ai duhet përpiluar në një mënyrë gjithëpërfshirëse të të gjitha palëve, që gjithë stafit dhe studentëve t'u japë ndjesinë e pronësisë. Po ashtu, Këshilli i Etikës/Komisioni i Etikës duhet të funksionojë në një mënyrë që të konsiderohet e drejtë dhe transparente nga i gjithë stafi dhe studentët.

Siç sugjerohet te Rekomandimi 15 më poshtë, duhet të krijohet një model i këtij lloji Kodi të fuqishëm të Etikës që të jetë i vlefshëm për gjithë vendin. Universiteti i Prishtinës duhet të bashkëpunojë me universitetet publike në qytetet e tjera për ta realizuar këtë për mbarë vendin.

Rekomandimet në Pjesën 5 (lidhur me universitetet publike në qytetet e tjera)

Rekomandimi 13:

Ndërsa pranohet se vendndodhja e universiteteve publike në qytetet e tjera në Kosovë justifikohet në bazë të numrit të mjaftueshëm të popullsisë në zonat e tyre, dhe qasjes që këto universitete sigurojnë në nivel vendor për studentët që do ta kishin të pamundur vajtje-ardhjen në Prishtinë, autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, MASHT dhe stafi i lartë i universiteteve publike në qytetet e tjera) duhet të sigurojnë që çdo universitet publik në qytetet e tjera të Kosovës të jetë vërtet i realizueshëm si universitet.

Në mënyrë të veçantë, autoritetet kosovare duhet të sigurojnë që çdo universitet:-

- (a) të ketë një numër të mjaftueshëm studentësh që garanton një komunitet universitar plot jetë dhe energjik
- (b) të ketë një gamë mjaftueshëm të gjerë lëndësh dhe programesh akademike me qëllim arritjen e sinergjive të shëndetshme akademike dhe të bashkëpunimit të përshtatshëm ndërdisiplinor ndërmjet disiplinave
- (c) të mund të ofrojë programe që përmbushin nevojat e komunitetit vendor në mënyrë koherente
- (d) të ketë një numër të mjaftueshëm të stafit akademik me kualifikimet e përshtatshme për realizimin e secilit prej programeve të tij
- (e) të mund të arrijë një bazë mjaftueshëm të gjerë të aktivitetit kërkimor cilësor, për të arritur rezultate të nivelit ndërkombëtar në kërkime dhe për të siguruar që e gjithë mësimdhënia të mbështetet plotësisht nga puna kërkimore
- (a) të plotësojë kërkesat formale për statusin e universitetit në bazë të ligjit për arsimin e lartë

Rekomandimi 14:

Duke mbështetur rolin e universiteteve publike në qytetet e tjera të Kosovës në gjithë sistemin e arsimit të lartë në Kosovë, autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, MASHT, Konferenca e Rektorëve dhe stafi i lartë i Universitetit të Prishtinës dhe i universiteteve publike në qytetet e tjera) duhet të marrin seriozisht parasysh reduktimin e përmasave relative të Universitetit të Prishtinës, dhe rishpërndarjen e disa prej programeve, stafit dhe burimeve të tjera të tij tek universitetet publike në qytetet e tjera.

Rekomandimi 15:

Të njëjtat autoritete të Kosovës duhet të mbështeten tek perceptimi i dukshëm se në universitetet publike në qytetet e tjera risku për korrupsion ndaj integritetit të tyre është më i vogël se në Universitetin e Prishtinës. Këtu duhen përfshirë universitetet publike në qytete e tjera që kontribuojnë për krijimin në shkallë vendi të modelit të një Kodi të qëndrueshëm të Etikës për stafin dhe studentët në arsimin e lartë, duke u mbështetur në punën që ka bërë tashmë çdo universitet lidhur me Kodet.

Rekomandimet në Pjesën 6 (lidhur me institucionet private të arsimit të lartë [IAL-të])

Rekomandimi 16:

Gjithë aktorët përkatës në sistemin arsimor të Kosovës (Qeveria e Kosovës, MASHT, Agjencia e Kosovës për Akreditim [AKA] dhe stafi i lartë i institucioneve private të arsimit të lartë) duhet të tregojnë kujdes të madh përsa i takon cilësisë që ofrohet në sektorin privat të arsimit të lartë. Kur evidentohen raste të institucioneve private që ofrojnë cilësi të dobët apo integritet jo të plotë, këto institucionet duhen mbyllur.

Rekomandimi 17:

Autoritetet përkatëse të Kosovës (Qeveria e Kosovës, MASHT, AKA dhe stafi i lartë i institucioneve publike dhe private të arsimit të lartë) duhet t'i zbatojnë plotësisht dhe në vijimësi masat për të siguruar që stafi akademik të mos punojë në më shumë se dy vende pune.

Rekomandimet në Pjesën 7 (lidhur me Agjencinë e Kosovës për Akreditim)

Rekomandimi 18:

Qeveria e Kosovës duhet t'i ofrojë Agjencisë së Kosovës për Akreditim (AKA) burime të mjaftueshme dhe karakter të pavarur që ajo ta luajë rolin e vet ligjor në mënyrë të efektshme, efikase, rtransparente dhe të ndershme, duke bërë kështu që AKA të jetë organi kryesor për realizimin e sigurimit të cilësisë të sistemit të arsimit të lartë në Kosovë.

Rekomandimi 19:

Për rritjen e kapaciteteve të sistemit të sigurimit të cilësisë së arsimit të lartë në Kosovë, AKA duhet të fillojë të aktivizojë ekspertë akademikë nga vetë Kosova në kuadër të komisioneve të saj për akreditim, dhe të mos mbështetet vetëm te ekspertët ndërkombëtarë.

Rekomandimi 20:

AKA duhet të sigurojë që proceset dhe procedurat e saj të jenë të qëndrueshme dhe të zbatohen në vijimësi për gjithë institucionet për një periudhë të caktuar kohe, të themi, tre vjet.

Rekomandimi 21:

AKA duhet të punojë me zyrën e RrEQI-t me qëllim që shqyrtimi i kualifikimeve ndërkombëtare, që kanë marrë anëtarët e stafit të arsimit të lartë, të bëhet në mënyrë proporcionale dhe në një hark kohor sa më të shkurtër.

1 – HYRJJE, PËRFSHIRË QASJET E PËRGJITHSHME, METODOLOGJITË DHE PËRDORIMIN E PUNIMEVE TË TJERA

1.1 Qasjet e përgjithshme

1.1.1 Ky raport përpilohet në vijim të një misioni të Këshillit të Evropës (KiE) në Kosovë nga ekspertët ndërkombëtarë: Profesor Ian Smith, Profesor Tom Hamilton dhe Profesor Aziz Pollozhani, më datat 17-18 nëntor 2016. Misioni ishte aktiviteti i parë në kuadër të projektit të përbashkët të Bashkimit Evropian (BE)/ Këshillit të Evropës (KiE) “Përforcimi i integritetit dhe luftimi i korrupsionit në arsimin e lartë në Kosovë”, dhe vlerësimi aktual bazë është produkti i parë i projektit. Ky vlerësim bazë është shkruar nga Profesor Smith dhe Profesor Hamilton. Profesor Pollozhani kontribuoi me kënd vështrime bazuar në ekspertizën dhe njohuritë si specialist i rajonit.

1.1.2 Gjatë dy ditëve të plota të misionit u zhvilluan takime me një sërë akterësh të arsimit të lartë në Kosovë. U mbajtën takime me: Ministrin e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë; stafin e lartë të MASHT-it; stafin e lartë të Agjencisë kundër Korrupsionit; stafin e lartë të Agjencisë së Kosovës për Akreditim (AKA); stafin e lartë të Universitetit të Prishtinës; stafin e lartë të universiteteve të tjera publike; stafin e lartë të një kolegji privat; përfaqësues të studentëve dhe përfaqësues të OJQ-ëve.

1.1.3 Në këtë vlerësim bazë, për shqyrtimin e çështjeve lidhur me integritetin, përgjithësisht, ekspertët e Këshillit të Evropës do të ndjekin qasjen që është aplikuar në punime të tjera që janë bërë për Këshillin. Sipas kësaj qasjeje arsyetohet se, sidomos në një periudhë afatgjatë, përforcimi i integritetit të arsimit (përfshirë arsimin e lartë) duhet bazuar në angazhimin e plotë ndaj parimeve thelbësore pozitive etike dhe sjelljeve etike në jetën profesionale dhe publike. Në thelb, integriteti konsiderohet si lidhja ndërmjet parimeve pozitive etike dhe cilësisë së arsimit.

Theksi që vihet te rëndësia e cilësisë së përgjithshme të arsimit nënkupton se qasja që zbatohet, është më e gjerë se thjesht një shqyrtim i ngushtë i një axhende pa “korrupsion” dhe i një grupi masash mekanike përkatëse “kundër korrupsionit” nga lart poshtë. Sigurisht, në kuadër të zbatimit të këtij projekti të përbashkët të BE/KiE-së, edhe këto masa do të kenë vendin e tyre, sidomos, në një periudhë afatshkurtër deri afatmesme.

Sidoqoftë, nga kjo qasje më e gjerë do të thotë se ekspertët do të sugjerojnë dialog me autoritetet kosovare dhe palët e tjera të interesuara të larta kosovare jo vetëm për aspekte më të ngushta të axhendës kundër korrupsionit, por edhe për disa çështje më të gjera, që konsiderohen të rëndësishme për përcaktimin e kuadrit për përforcimin e integritetit të arsimit të lartë në Kosovë në një periudhë më afatgjatë.

Qasjet e përgjithshme që kanë zbatuar ekspertët, shtjellohen në mënyrë më të hollësishme në punime të tjera që janë bërë për Këshillin e Evropës, për shembull, te dokumentet “Parimet etike të arsimit” dhe “Sjellja etike e gjithë akterëve në arsim”, në dispozicion në kuadër të krijimit të Platformës Panevropiane të Këshillit për Etikën, Transparencën dhe Integritetin në Arsim (ETIA) (Këshilli i Evropës 2016a,b te Referimet).

1.1.4 Në trajtimin e një aspekti të rëndësishëm të jetës publike në Kosovë, si në rastin e sistemit të arsimit të lartë, ekspertët gjithashtu dëshirojnë të theksojnë respektin e tyre të plotë për shoqërinë kosovare teksa ajo përballet me sfida për të ecur përpara nga vështirësitë e historisë së saj, sidomos, ato që lidhen me luftën e fundit të viteve nëntëdhjetë dhe pasojat e saj. Ekspertët shprehin dëshirën që vlerësimet e tyre për pozicionet kosovare të shihen në kuadër të këtij respekti të përgjithshëm.

1.1.5 Vlerësimi bazë është i organizuar në Pjesë.

Pjesa 1	Hyrje, përfshirë qasjet e përgjithshme, metodologjitë dhe përdorimin e punimeve të tjera
Pjesa 2	Politikat kombëtare kundër korrupsionit
Pjesa 3	Qasjet e Qeverisë ndaj arsimit të lartë (AL): strategjia dhe legjislacioni
Pjesa 4	Debati publik për integritetin e Universitetit të Prishtinës
Pjesa 5	Universitetet e tjera publike
Pjesa 6	Institucionet private të arsimit të lartë (IAL-të)
Pjesa 7	Agjencia e Kosovës për Akreditim (AKA)
Pjesa 8	Konkluzionet dhe hapat e mëtejshëm

1.2 Metodologjia e raportit

Për këtë vlerësim bazë janë përdorur faktikisht dy metodologji.

1.2.1 Së pari, janë bërë kërkime nga zyra për një sërë burimesh të shtypura dhe të disponueshme përmes internetit, përfshirë dokumente zyrtare të Kosovës, që u vunë në dispozicion të ekspertëve. Një listë e gjithë këtyre burimeve jepet te Referimet në fund të vlerësimit bazë.

1.2.2 Së dyti, ekspertët kanë analizuar përmbajtjen e një sërë takimesh që zhvilluan me një numër të madh grupesh të palëve kryesore të interesuara (shih paragrafin 1.1.2 më sipër).

1.3 Marrja njohuri për punën e projekteve të tjera

1.3.1 Gjatë kërkimeve të bëra nga zyra, ekspertët morën njohuri për projekte të tjera që janë zbatuar në fushën e arsimit nga Qeveria e Kosovës në bashkëpunim me organizatat ndërkombëtare dhe me fonde ndërkombëtare. Më poshtë jepet një përshkrim i projekteve kryesore, duke bërë një vlerësim fillestar sa mund të lidhen ato me temat e këtij projekti të përbashkët të BE/KiE-së. Ky vlerësim është i rëndësishëm me qëllim që me këtë projekt të shmanget duplikimi i panevojshëm me projekte të tjera, dhe në fakt, të synohet të arrihet një tjetër “vlerë e shtuar” e rëndësishme e këtyre projekteve.

Projekti i Bankës Botërore për “Përmirësimin e sistemit arsimor në Kosovë”

1.3.2 Është një projekt i Bankës Botërore për “Përmirësimin e sistemit arsimor në Kosovë”, parashikuar për periudhën 2015-2019, me një financim të përgjithshëm prej 11 milion dollarë. (Shih: <http://projects.worldbank.org/P149005?lang=en>.)

Në projekt duket se bëhen disa referime ndaj universiteteve. Për shembull, te dokumenti i dhjetorit 2016 “Projekti për përmirësimin e sistemit arsimor në Kosovë (P149005) – raport për statusin dhe rezultatet e zbatimit” (shih website) përfshihen “Rregullat e hartuara dhe të miratuara për autonominë e plotë financiare të universiteteve” tek “Rezultatet” e Zbatimit të Projektit në bazë të “Treguesve të rezultateve të ndërmjetëm”.

Sidoqoftë, brenda atij dokumenti, ky është i vetmi referim specifik për arsimin e lartë, në bazë të “Treguesve të rezultateve të ndërmjetëm” ose “Treguesve objektivë të zbatimit të projektit”. Nga ana tjetër, ekzistojnë të paktën shtatëmbëdhjetë referime të tjera që duket se lidhen me sektorin shkollor parauniversitar. Përveç kësaj, raport tregon “asnjë rregull në fuqi” në nëntor 2016 për “Rregullat e hartuara dhe të miratuara për autonominë e plotë financiare të universiteteve”.

Përmbledhtazi, mund të ekzistojnë aspekte të kufizuara të këtij Projekti të Bankës Botërore që lidhen me arsimin e lartë. Sidoqoftë, niveli i përgjithshëm i projektit të Bankës Botërore, sidomos financimi i tij, tregon se projekti aktual i përbashkët i BE/KiE-së duhet të zgjasë të paktën aq sa për të bërë një analizë të aspekteve të arsimit të lartë të projektit të Bankës Botërore në kërkim të lidhjeve të mundshme pozitive.

“Program për drejtuesit transformues – bursa studimi dhe bashkëpunime”, Agjencia e Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID) dhe World Learning

1.3.3 Ekziston edhe një projekt shumë i gjerë, “Program për drejtuesit transformues – bursa studimi dhe bashkëpunime”, me një financim të Agjencisë së Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID) prej 28.2 milion dollarë, që zbatohet nga *World Learning*, për periudhën shkurt 2014-shkurt 2019.

Ky projekt synon “të shërbejë për trajnimin e një brezi të ri të drejtuesve kosovarë që të bëjnë ndryshime të rëndësishme në fushat prioritare ekonomike, politike dhe sociale”, duke ofruar bursa për kosovarët për marrjen e 185 diplomave “Master” dhe 160 “certifikatave profesionale” në universitetet amerikane.

Sidoqoftë, përmendet gjithashtu se “*World Learning* dhe partnerët do të rrisin kapacitetet e Universitetit të Prishtinës me qëllim formimin e të diplomuarve që të përmbushin nevojat e ekonomisë në rritje dhe të shtetit në zhvillim”. (Shih grupin e faqeve të internetit në adresën: <http://www.worldlearning.org/projects/transformational-leadership-scholarships-and-partnerships-program/>). Ndër partnerët duket se përfshihen Universiteti Shtetëror i Arizonës, Universiteti i Indianës, Universiteti i Minesotës dhe Kolegji i Dartmouthit. Hollësi të tjera për “Bashkëpunimet universitare” gjenden në website të USAID-it lidhur me Programin (<http://www.usaid-tlp-sp.org/En>).

Duket se në aktivitetet për vitin 2016 janë përfshirë profesorë të Universitetit të Prishtinës që kanë kryer vizita në universitetet amerikane, dhe akademikë të universiteteve amerikane që kanë bërë vizita në Universitetin e Prishtinës (në të dy grupet e aktiviteteve, prioritet përbënin metodat e mësimdhënies dhe kurrikulat); stafi administrativ i Universitetit të Prishtinës që ndoqi trajnimin “Drejtuesit dhe menaxhimi i ndryshimeve”; një simpozium për përmirësimin e kërkimit në fushën arsimore në Fakultetin e Edukimit të Universitetit të Prishtinës, me përfshirjen e stafit të universiteteve amerikane.

Përmbledhtazi, kjo tregon se në projektin e USAID/*World Learning* ekzistojnë aspekte të rëndësishme që trajtojnë zhvillimin e brendshëm të Universitetit të Prishtinës. Në mënyrë të veçantë, duke patur parasysh shkallën e financimit për projektin e USAID/*World Learning*, në kuadër të këtij projekti të përbashkët të BE/KiE-së duhen marrë në konsideratë sinergjitë e mundshme me këtë projekt.

Projekti kundër Krimit Ekonomik në Kosovë – PKEK

1.3.4 Përveç këtyre projekteve të tjera që lidhen me arsimin, ekspertët kanë marrë përgjithësisht njohuri për një projekt që lidhet me vlerësimin dhe zhvillimin e aspekteve më të përgjithshme ligjore të politikave dhe procedurave kundër korrupsionit në Kosovë. Ky është projekti i përbashkët i BE/KiE-së kundër Krimit Ekonomik në Kosovë (PKEK), ndërsa PKEK I është zbatuar gjatë periudhës 2012-2015, dhe PKEK II vazhdon aktualisht. Website për PKEK gjendet në adresën: <http://www.coe.int/t/DGHL/cooperation/economiccrime/corruption/Projects/PECK%>

Ekspertët e kuptojnë se PKEK përqendrohet shumë në aspekte, si: qasjet ligjore, me qëllim parandalimin e risqeve, si: pastrimi i parave dhe financimi i terrorizmit. Gjithashtu, ekspertët e kuptojnë se ndër aktivitetet e kohëve të fundit të PKEK II përfshihej analiza e Agjencisë kundër Korrupsionit të Kosovës për këto lloje dimensionesh ligjore.

Në të kundërt, projekti aktual i përbashkët i BE/KiE-së do të përqendrohet te vlerësimi i aspekteve më specifike për ndërveprimin e Agjencisë kundër Korrupsionit me sektorin e arsimit dhe arsimin e lartë,

në mënyrë të veçantë. Sidoqoftë, mund të jetë e rëndësishme për projektin aktual që të mbahen lidhje me projektin PKEK, sidomos, me qëllim që në projektin aktual politikat dhe procedurat e Qeverisë së Kosovës dhe të Agjencisë kundër Korrupsionit të trajtohen duke patur dijeni të plotë për perceptimet e përgjithshme të projektit PKEK.

1.4 Njohuritë për vlerësimet e tjera të mëparshme ndërkombëtare të sistemit arsimor në Kosovë

1.4.1 Përveç projekteve të tjera aktuale ndërkombëtare, përmes kërkimeve nga zyra ekspertët u njohën me një vlerësim tjetër të rëndësishëm ndërkombëtar të kohëve të fundit përsa i takon integritetit të sistemit arsimor në Kosovë.

“Vlerësimi i risqeve për korrupsion në sektorin arsimor në Kosovë”, Programi për Zhvillim i Kombeve të Bashkuara, 2015

Në këtë dokument trajtohet i gjithë sektori arsimor, jo vetëm arsimit i lartë, por në të nuk ngrihen çështje që lidhen posaçërisht me arsimin e lartë.

Në dokument identifikohen risqet serioze ndaj autonomisë së institucioneve të arsimit të lartë (f. 10). Ndër to përfshihen çështje lidhur me buxhetet (f. 13, 17-18, 26-28). Ndër risqet përfshihen gjithashtu ato lidhur me politizimin e emërimeve (f. 13, 27), dhe çështje të tjera lidhur me emërimet (f. 21, 27). Parashtrihen pikëshikimet e studentëve për çështje, si: “marrëdhëniet e dobëta ndërmjet studentëve dhe pedagogëve; rastet e ngacmimit seksual; parregullsitë gjatë provimeve etj.” (f. 15), dhe diskutohen çështje të tjera të “sjelljes së stafit”, si: “profesorët fantazma dhe mungesat pa arsye”, “detyrimi për studentët që të blejnë tekste shkruar nga profesorët” (f. 21-22, 27). Në dokument flitet edhe lidhur me nevojën për programe me qëllim fuqizimin e kapaciteteve të administratave të universiteteve (f. 29).

Përmbledhtazi, raporti i Programit të Kombeve të Bashkuara për Zhvillim hap diskutimin lidhur me risqet ndaj integritetit të arsimit të lartë në Kosovë, që do të trajtohet sërish në mënyrë shumë më të zgjeruar në Pjesën 4 më poshtë. Sidoqoftë, raporti nuk zgjatet shumë me rekomandime për veprime të posaçme në sektorin e arsimit të lartë. Në fakt, rekomandimi kryesor për arsimin e lartë është se studentët duhet të krijojnë një platformë elektronike për çështje të transparencës (f. 31).

Rekomandimet në Pjesën 1 (lidhur me Hyrjen, përfshirë qasjet e përgjithshme, metodologjitë dhe përdorimin e punimeve të tjera)

Rekomandimi 1(a):

Gjatë zbatimit të veprimtarive të projektit të përbashkët të BE/KiE-së “Përforsimi i integritetit dhe luftimi i korrupsionit në arsimin e lartë në Kosovë”, me palët e interesuara përkatëse duhen zhvilluar diskutime sa më të plota që të jetë e mundur me qëllim që veprimtarive në kuadër të projektit t’u shtohet një vlerë e re e dallueshme, dhe të shmanget dublikimi i panevojshëm me produktet e Agjencisë së Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID) dhe *World Learning* “Program për drejtuesit transformues – bursa studimi dhe bashkëpunime”, si dhe me ndonjë produkt të rëndësishëm të Projektit të Bankës Botërore për “Përmirësimin e sistemit arsimor në Kosovë”.

Rekomandimi 1(b):

Projekti duhet të mbajë lidhje me Projektin e përbashkët të BE/KiE-së kundër Krimin Ekonomik në Kosovë (PKEK), sidomos, me qëllim që, në kuadër të projektit aktual, politikat dhe procedurat e Qeverisë së Kosovës dhe të Agjencisë kundër Korrupsionit të trajtohen duke patur njohuri të plota për ndonjë perceptim të përgjithshëm që ofron projekti PKEK.

2 – POLITIKAT KOMBËTARE KUNDËR KORRUPSIONIT

2.1 Si një nga temat e para të këtij vlerësimi bazë, është me rëndësi që të hulumtohet shkalla në të cilën në politikat dhe procedurat e përgjithshme të Qeverisë kundër korrupsionit përfshihet një prioritet i veçantë për të luftuar korrupsionin dhe për të rritur integritetin e arsimit, sidomos, të arsimit të lartë.

Të dhënat nga dokumentet

2.2 Në Kosovë, ekzistojnë një numër dokumentesh zyrtare për politikat kombëtare dhe veprimet e kohëve të fundit kundër korrupsionit. Në këto dokumente mund të gjenden disa referime ndaj arsimit dhe arsimit të lartë, në mënyrë të veçantë. Sidoqoftë, është vështirë të identifikohet ndonjë lidhje e plotë dhe e qartë ndërmjet këtyre politikave kombëtare dhe përforcimit të integritetit të arsimit të lartë.

“Strategjia kundër Korrupsionit, 2012-2016” në Kosovë

2.3.1 Dokumenti “Strategjia kundër Korrupsionit, 2012-2016”, nëntor 2011, ofron hollësi me interes lidhur me Agjencinë kundër Korrupsionit të Kosovës (AKK) dhe aspekte të Strategjisë kundër Korrupsionit, përfshirë angazhimin e mëparshëm të një eksperti të Këshillit të Evropës për hartimin e kësaj Strategjie në vitin 2011 (f. 4). Sidoqoftë, duke patur parasysh se Agjencia kundër Korrupsionit sugjeroi që ky dokument të datohej 2013-2017, ka një mungesë qartësie lidhur me afatin aktual kohor të kësaj Strategjie.

2.3.2 Sidoqoftë, duke lënë mënjanë çështjen e afatit kohor, është vështirë që në këtë Strategji të identifikohet një trajtim tërësor i arsimit.

2.3.3 Në këtë dokument arsimit nuk përmendet në mënyrë të posaçme si “sektor prioritar” (shih f. 5). Ndërsa në tabelat për zbatimin e Planit të mëparshëm të Veprimit kundër Korrupsionit, 2009-2011, ka zëra për “Veprimet në vazhdim” për Arsimin, këto nuk përcaktohen qartë dhe asnjëri nuk renditet tek “Veprimet e kryera” (shih f. 11-14). Te Kreu V për “Objektivat specifike për sektorët prioritarë”, arsimit nuk identifikohet si njëri prej shtatë “Sektorëve” të veçantë “prioritarë”.

2.3.4 Më tej, në pjesën për “Administratën qendrore” bëhen disa referime disi të paqarta ndaj arsimit. Në këto referime përmendet se arsimit vazhdon të jetë “i cenueshëm ndaj korrupsionit”, por se “ende mungojnë” “programe sektoriale kundër korrupsionit” për fusha të tilla të veçanta. Për këtë arsye, ndër objektivat, që në këtë pjesë identifikohen si pika veprimi, është “Parashikimi i masave të posaçme kundër korrupsionit për sektorët e shëndetësisë, arsimit, tatimit, mjedisit dhe planifikimit hapësinor” (shih f. 24-25).

“Plani i Veprimit kundër Korrupsionit, 2012-2016”

2.4.1 “Plani i Veprimit kundër Korrupsionit, 2012-2016” fillon me “Prioritetet horizontale”, si: “objektiva e përgjithshme e Strategjisë” për “Përmirësimin e integritetit të institucioneve publike dhe rritjen e besimit të publikut te këto institucione; fuqizimi i mëtejshëm i llogaridhënies dhe transparencës”. Me këtë objektivë të përgjithshme të Strategjisë lidhet “objektiva specifike e Planit të Veprimit” për “Krijimin dhe zbatimin e kuadrit për integritetin”, dhe për këtë identifikohen “Veprimet/Masat” për zbatimin e “Planeve për integritetin” për “institucionet shtetërore dhe në sektorin publik”. Tek “Prioritetet vertikale për sektorin”, nën “Administratën qendrore”, jepen “Objektivat strategjikë për sektorin”, përfshirë “Zbatimin e kodeve etike në administratën publike dhe luftimin e nepotizmit”. Sidoqoftë, sërish në këtë pikë, në dokument nuk është e qartë se si lidhen këto objektiva të përgjithshme të sektorit publik me arsimin në mënyrë të veçantë.

2.4.2 Në dokument kalohet më tej te “Parashikimi i masave të posaçme kundër korrupsionit për sektorët e shëndetësisë, arsimit, tatimit, mjedisit dhe planifikimit hapësinor”. Për arsimin në mënyrë të veçantë, shumica e “Veprimeve/Masave” për “Përforcimin e parandalimit të korrupsionit në sektorin e arsimit” lidhet me sektorin shkollor parauniversitar. Dy që lidhen me arsimin e lartë janë “Sigurimi i transparencës së procesit të akreditimit të institucioneve private të arsimit të lartë dhe monitorimi i zbatimit të tij” (përgjegjësi kjo e Ministrisë së Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë [MAShT], Agjencisë

së Kosovës për Akreditim [AKA] dhe Bashkisë), dhe “Sigurimi i trajnimit kundër korrupsionit për stafin e MAShT-it, Bashkisë dhe Universitetit në bashkëpunim me institucionet kompetente për hetimin dhe ndjekjen ligjore të korrupsionit” (përgjegjësi kjo e MAShT-it, AKA-së, policisë dhe prokurorit). Sigurisht, këto “Veprime/Masa” janë të dobishme, por ato nuk përbëjnë një plan të plotë veprimi për arsimin e lartë.

Raporte të ndryshme për zbatimin e Planit të Veprimit kundër Korrupsionit, 2013-2017

2.5 Në website të AKK-së përfshihet edhe “Raporti për zbatimin e Planit të Veprimit kundër Korrupsionit: periudha shkurt-maj 2013” dhe “Raporti për zbatimin e Planit të Veprimit kundër Korrupsionit, 2013-2017, për periudhën janar-qershor 2014” (sërish, në këtë dokument të dytë përdoret periudha 2013-2017 dhe jo 2012-2016, ashtu siç përdoret në tekstin e dokumentit të parë). Në asnjërin prej këtyre dokumenteve nuk jepen të dhëna për ndonjë progres të veçantë të ndjeshëm lidhur me arsimin. Dokumenti i parë u referohet gjashtë “Veprimeve të planifikuara” të MAShT-it, të gjitha “të pazbatuara”. Dokumenti i dytë u referohet katër “Aktiviteteve të planifikuara” të MAShT-it, të gjitha “të paraportuara”.

Dokument pune i stafit të Komisionit Evropian: Kosovë: Raporti 2015

2.6.1 Përveç dokumenteve të Qeverisë së Kosovës, ky dokument i Komisionit Evropian (KE) bën një vlerësim të përgjithshëm të “luftës kundër korrupsionit” në Kosovë (f. 15-16), por një pjesë e madhe e diskutimit është shumë e “përgjithshme”, “ligjore” dhe “politike”, dhe iu referohet çështjeve, si: qëndrimi i përgjithshëm i “zyrtarëve publikë”, përfshirë qëndrimin e tyre ndaj deklaratimit të pasurisë etj. (f.15, 17).

2.6.2 Sidoqoftë, bëhet edhe një vlerësim që përqendrohet më shumë te qasjet “kundër korrupsionit” (f. 16). Agjencia kundër Korrupsionit identifikohet si agjenci “e pavarur dhe e specializuar”, por pa “kompetenca të plota investiguese”. Parandalimi dhe “hetimet paraprake administrative” që bën kjo Agjenci janë “në përputhje me standardet ndërkombëtare”. Përmendet edhe Këshilli Kombëtar kundër Korrupsionit, Koordinatori Kombëtar kundër Korrupsionit, Drejtoria për Hetimin e Krimeve Ekonomike dhe Korrupsionit, por bëhet komenti se ka një “shkëputje” ndërmjet organeve dhe pozicioneve të ndryshme të punës.

2.6.3 Këto komente nuk janë specifike për arsimin. Sidoqoftë, në to theksohet njëfarë mungese koherence e efektshme në politikat e përgjithshme të Qeverisë kundër korrupsionit. Në këtë analizë sugjerohet se mungesa e koherencës së efektshme në politikat kundër korrupsionit për arsimin, që del nga shqyrtimi i dokumenteve të Qeverisë prej ekspertëve, pasqyrohet me çështje të ngjashme lidhur me politikën e përgjithshme të Qeverisë kundër korrupsionit.

Komente përmbledhëse për të dhënat nga dokumentet

2.7 Përmbledhtazi, shqyrtimi i dokumenteve përkatëse tregon se zhvillimi i politikave të kohëve të fundit kundër korrupsionit në Kosovë nuk tregon një qasje plotësisht gjithëpërfshirëse dhe koherente ndaj qasjes për luftimin e korrupsionit në përgjithësi, dhe sidomos, në arsimin e lartë.

Të dhëna nga takimi

2.8.1 Një takim u zhvillua me stafin e lartë të Agjencisë kundër Korrupsionit.

2.8.2 Gjatë diskutimit, u bë e ditur se deri në atë kohë Agjencia kishte tentuar që të përfshinte zyrtarët e arsimit në nivel komune, dhe jo aq shumë studentët apo organizatat arsimore. Agjencia merret me “edukimin” (me gjasë, zhvillimin e stafit) e zyrtarëve të Ministrisë, por jo posaçërisht të Ministrisë së Arsimit. Agjencia përqendrohet në çështje ligjore. Arsimi ende nuk është identifikuar si fushë prioritare, por do të ketë vlerësime të riskut dhe objektiva për fusha të ndryshme, dhe njëra prej tyre do të jetë arsimi. Me gjasë një prioritet i ardhshëm për edukimin do të jetë edukimi i zyrtarëve bashkiakë, por ende nuk është miratuar ndonjë projekt. Agjencia mund t’i penalizojë këta zyrtarë.

2.8.3 Në mënyrë më të përgjithshme për universitetet publike, u sugjerua se ka të dhëna për raste të falsifikimit të notave dhe për njerëz, të cilëve u jepen ryshfete. Për më tepër, bëhen shkelje administrative në emërimin e profesorëve, që kanë konflikt interesi, dhe të pedagogëve “që nuk janë emëruar në mënyrë të rregullt”. Agjencia i ka hetuar këto. Ndër problemet mund të përfshihet plagjiatura e botimeve.

2.8.4 Nga ana tjetër, u bë e ditur se rregullat e reja për pranimin e studentëve kishin sjellë si rezultat më pak korrupsion, dhe me këto përmirësime, dënimet penale në këtë aspekt i përkisnin të shkuarës.

2.8.5 Përsa i takon asaj se si vijnë rastet në vëmendje të Agjencisë, denoncuesit mund të përdorin postë elektronike anonime. Kjo nuk ndodh vetëm për arsimin. Agjencia e shqyrton informacionin për të gjykuar sa serioz është, dhe nis hetimet nëse vendos se ka shkaqe për dyshim të arsyeshëm. Për arsimin e lartë, Universiteti ose Ministria mund t'i depozitojë raportet pranë Agjencisë, por ato nuk e kanë të detyrueshme që t'i raportojnë Agjencisë.

2.8.6 Lidhur me çështjet e plagjiaturës në botimet për arsimin e lartë, Strategjia e re do t'i trajtojë këto çështje, ndërsa do të nevojitet një bazë ligjore për marrjen e masave, ndonëse aktualisht Agjencia ka kompetenca të së drejtës së autorit.

2.8.8 Një temë e diskutimit ishin edhe institucionet private të arsimit të lartë, por komentet për to do të trajtohen sërish në Pjesën 6 më poshtë.

Komente përmbledhëse për të dhëna nga takimi

2.8.9 Përmbledhtazi, nga takimi dolën disa çështje që treguan se puna që ka bërë Agjencia deri tani për arsimin e lartë duhet përmirësuar. Sidoqoftë, ekzistojnë tregues se Agjencia ka një perceptim të mirë të përgjithshëm se ku dhe si mund të përparohet.

Rekomandimet në Pjesën 2 (lidhur me politikat kombëtare kundër korrupsionit)

Rekomandimi 2:

Gjatë hartimit të strategjisë së ardhshme të Kosovës kundër korrupsionit dhe planeve përkatëse të veprimit, duke filluar nga viti 2017, autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës dhe Agjencia kundër Korrupsionit e Kosovës) duhet të sigurojnë që të ekzistojnë më shumë lidhje të qarta ndërmjet politikës së përgjithshme të Qeverisë kundër korrupsionit dhe pikave të veprimit për përforcimin e integritetit dhe luftimin e korrupsionit, në mënyrë të veçantë, në arsimin e lartë.

Pikat e veprimit për arsimin e lartë duhen trajtuar në mënyrë të plotë. Ndër to duhet përfshirë qartësimi i rolit të Agjencisë kundër Korrupsionit në trajtimin e risqeve për korrupsion si pasojë e plagjiaturës akademike në emërimin e stafit akademik. Për çdo rol të tillë që identifikohet për Agjencinë kundër Korrupsionit duhet krijuar një bazë e qartë ligjore.

Nën udhëheqjen e Drejtorit të ri, Agjencia kundër Korrupsionit duhet të pajiset mirë me burime për zbatimin e pikave të përshtatshme të veprimit në kuadër të strategjisë së ardhshme kundër korrupsionit dhe të planeve përkatëse të veprimit, përfshirë të gjithë ato të identifikuar në mënyrë të veçantë për arsimin e lartë.

3 – QASJET E QEVERISË NDAJ ARSIMIT TË LARTË (AL): STRATEGJIA DHE LEGJISLACIONI

3.1 Të dhënat zyrtare nga dokumentet dhe një takim treguan për qasje pozitive të Ministrisë së Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (MAShT) ndaj arsimit të lartë.

Të dhënat nga dokumentet

Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë, 2017-2021

3.2.1 Tek Parathënia që Ministri i dedikon “Planit Strategjik të Arsimit në Kosovë, 2017-2021”, vërehet një angazhim gjithëpërfshirës “në mënyrë që arsimit të jetë në funksion të zhvillimit ekonomik dhe shoqëror të vendit”, ku fjalët kyçe janë “gjithëpërfshirja, cilësia dhe llogaridhënia”. Përsa i takon “cilësisë, bëhen referime të posaçme ndaj arsimit të lartë, me angazhimin se “[ne] do t’i fuqizojmë mekanizmat e sigurimit të cilësisë, duke i zbatuar me përpikëri kriteret dhe procedurat e akreditimit, por edhe duke i ndihmuar institucionet e arsimit të lartë që t’i përmbushin standardet e cilësisë”.

3.2.2 Nga ana tjetër, në pjesën tjetër të Parathënies, kryesisht, trajtohet në mënyrë më specifike arsimit shkollor parauniversitar. Kështu, nga shtatë “Objektivat strategjike” të Planit Strategjik, vetëm Objektivit Strategjik 7 përqendrohet te arsimit të lartë. Pesë nga objektivat e tjerë, në fakt, lidhen me arsimin shkollor parauniversitar, dhe një objektiv me arsimin dhe formimin profesional (AFP).

3.2.3 Sidoqoftë, aspektet që trajtohen te Objektivit Strategjik 7 janë të sakta dhe të rëndësishme. “Përmirësimi i cilësisë” është prioriteti kryesor. Konsiderohet se ky përfshin përmirësimin e raportit staf-student; fuqizimin e mekanizmit të sigurimit të cilësisë; bashkëpunimin me “përfaqësues të ekonomisë” me qëllim që arsimit të lartë të plotësojë nevojat e tregut të punës; sigurimin e një “lidhjeje” të fortë “të integruar ndërmjet arsimit të lartë dhe kërkimit shkencor”; realizimin e “financimit të qëndrueshëm të arsimit të lartë”; dhe nxitjen e bashkëpunimit ndërkombëtar (shih f. 77).

3.2.4 Për çuarjen përpara të këtyre zhvillimeve përcaktohen qartë njëmbëdhjetë “Rezultate të pritshme” (ndër këto “Rezultate të pritshme” përfshihen edhe rezultate që propozohen për zhvillimin profesional të stafit akademik, infrastrukturës për mësimdhënien dhe kërkimin, si dhe kuadrin ligjor për arsimin e lartë). Këto përmbledhen tek f. 79, “Aktivitetet e mundshme” të ndërlidhura zërthehen me hollësi në f. 79-83.

3.2.5 Gjithashtu, përpilimi i këtyre qasjeve ndaj arsimit të lartë në Planin Strategjik vendoset në kontekstin e një analize të kujdesshme të “Sfidave” me të cilat përballet arsimit të lartë: “Papajtueshmëria me standardet e cilësisë në institucionet e arsimit të lartë”; “Mosharmonizimi i programeve studimore me kërkesat e tregut të punës”; “Puna e pamjaftueshme kërkimore--shkencore në institucionet e arsimit të lartë”; “Kuadri jo i plotë ligjor në arsimin e lartë”; “Financimi i arsimit të lartë pavarësisht nga performanca”; “Bashkëpunimi i joefikas ndërkombëtar në arsimin e lartë” (shih f. 77-78, f. 27-28). Përveç kësaj, pranohet qartë “Raporti i pafavorshëm ndërmjet numrit të stafit mësimdhënës dhe studentëve” (f. 28), numri i madh i institucioneve të arsimit të lartë në Kosovë (shih f. 27), dhe rritja e numrit të studentëve që nuk përkon me rritjen paralelisht të numrit të atyre që i përfundojnë me sukses studimet (shih f. 27 dhe f. 20).

3.2.6 Gjithashtu, Plani Strategjik tregon për njohje të mirë të “Supozimeve dhe risqeve” në propozimet që bën për arsimin e lartë (shih f. 83-84).

3.2.7 Përveç kësaj, theksohen ndërlidhjet ndërmjet zhvillimeve të arsimit të lartë dhe aspekteve të tjera të Planit Strategjik, për shembull, në arsimin e lartë pjesëmarrja e larmishme e studentëve nga grupet pa përkrahje mund të arrihet vetëm nëse ajo është arritur më parë në arsimin parauniversitar (shih f. 36).

3.2.8 Ekspertët studiuari nga afër “Aktivitetet” “e mundshme” të detajuara në mënyrë të veçantë te paragrafët 7.1.1-7.11.4 në f. 79-83 të Planit Strategjik. Ata nuk kanë ndonjë kundërshtim për asnjërin prej tyre dhe i mbështesin të gjithë.

3.2.9 Sidoqoftë, përsa i takon prioritetit të posaçëm të vlerësimit aktual bazë për përforsimin e integritetit dhe luftimin e korrupsionit në arsimin e lartë, ekspertët sigurisht do të sugjerorin se ky dimension është i pashtjelluar tek “Aktivitetet e mundshme” të Planit Strategjik. Parashikohet vetëm një aktivitet i qartë (7.7.3) “Funksionalizimi i Këshillave të Etikës në institucionet e arsimit të lartë”, por ky është pjesë e “Rezultatit 7.7”: “Numri i publikimeve shkencore në revista të indeksuara ndërkombëtare nga stafi akademik rritet për 25% në çdo vit”. Pra, me gjasë, këtu referim i bëhet posaçërisht etikës në hulumtime dhe jo sjelljes etike në mënyrë më të përgjithshme. Te aktiviteti 7.3.3 (“Mbështetja e institucioneve të arsimit të lartë në zbatimin e politikave për sigurimin e cilësisë”) përfshihet një referim ndaj “zbatimit të proceseve të ndershme dhe transparente për rekrutimin dhe zhvillimin e stafit”. Sidoqoftë, nuk jepet asnjë hollësi lidhur me çka nevojitet për t’i bërë proceset “të ndershme dhe transparente”, apo çfarë po e dëmton aktualisht “ndershmërinë dhe transparencën”.

Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë, 2011-2016: Raport i Vlerësimit: Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, dhjetor 2015

3.3.1 Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë, 2017-2021, mbështetet te Raporti i Vlerësimit, dhjetor 2015, i MASHT-it për Planin e mëparshëm Strategjik të Arsimit në Kosovë, 2011-2016.

3.3.2 Duke evidentuar një sërë çështjesh, në përgjithësi, ky dokument ka parashikuar “Sfidat” me të cilat përballet arsimit i lartë, të cilat janë identifikuar te Plani Strategjik 2017-2021. Në dokument identifikohet nevoja për përmirësimin e përfundimit ndërmjet nevojave të tregut të punës dhe programeve studimore (f.110, 115-116, 82, 83, 84, 85). Në të diskutohen sfidat si pasojë e rritjes së kërkesës për arsimin e lartë, përfshirë ngritjen e universiteteve të reja. Në dokument theksohet se sfida që paraqet rritja e numrit të studentëve, por numri i të diplomuarve nuk është rritur në mënyrë të përpjesëtueshme (f. 16). Tek sfidat përfshihej se me zgjerimin e sistemit, shpenzimet për student uleshin (f. 106-7, 77, 79, 86-87, 90). Sfida të posaçme lidheshin me nevojën për rritjen e numrit të stafit akademik dhe ecurinë e kualifikimeve të tyre (f. 79, 91). Gjithashtu, parashikoheshin sfida në nxitjen e shkencës dhe kërkimit, përfshirë financimin. Shpenzimet aktuale janë të ulta (f. 27), analizohen nevojat për financime të ardhshme (f. 93-94, 109, 115-117). Kishte probleme përsa i takon lidhjes ndërmjet kërkimit dhe ecurisë akademike (f. 92).

3.3.3 Përmbledhtazi, lidhja e ngushtë ndërmjet çështjeve të evidentuara te Vlerësimi i Planit Strategjik të Arsimit, 2011-2016, dhe “Sfidave” të identifikuara te Plani 2017-2021 tregon për një qasje koherente ndaj planifikimit në vazhdim të zhvillimeve në arsimin e lartë nga ana e MASHT-it.

Programi i Qeverisë së Kosovës, 2015-2018

3.4.1 “Programi i Qeverisë së Kosovës, 2015-2018” ofron lidhje koherente ndërmjet këtij lloji dokumenti të përgjithshëm të Qeverisë dhe Planit Strategjik të arsimit.

3.4.2 “Programi i Qeverisë së Kosovës, 2015-2018” përmend shprehimisht Planin Strategjik të Arsimit në Kosovë, 2017-2021. Në mënyrë më specifike, Programi evidenton gjithashtu çështjet e ngjashme lidhur me nevojën për përmirësimin e përfundimit ndërmjet nevojave të tregut të punës dhe programeve studimore (f. 63-64); nevojën për avansim në kualifikimet e stafit akademik (f. 64); nevojën për nxitjen e shkencës dhe kërkimit, përfshirë financimin (f. 67); rëndësinë e rritjes së autonomisë së universiteteve (f. 66); rëndësinë e Këshillave të Etikës në universitete (f. 66); dhe nevojën e përgjithshme për përmirësimin e cilësisë së arsimit të lartë (f. 65).

Projektligji për arsimin e lartë në Kosovë, tetor 2015

3.5.1 Gjithashtu, projektligji për arsimin e lartë në Kosovë, tetor 2015, siguron prova të qasjeve të përgjithshme gjithëpërfshirëse dhe koherente ndaj arsimit të lartë. Projektligji ka dymbëdhjetë krerë kryesorë:

I: Dispozitat e përgjithshme; II: Parimet dhe objektivat e arsimit të lartë; III: Organizimi i sistemit të arsimit të lartë; IV: Qeverisja e sistemit të arsimit të lartë; V: Institucionet publike të arsimit

të lartë; VI: Strukturat drejtuese të institucioneve publike të arsimit të lartë; VII: Personeli i institucioneve publike të arsimit të lartë; VIII: Kërkimi shkencor në institucionet publike të arsimit të lartë; IX: Studentët në institucionet publike të arsimit të lartë; X: Financimi, raportimi dhe llogaridhënia e institucioneve publike të arsimit të lartë; XI: Institucionet jopublike të arsimit të lartë; dhe XII: Dispozitat kalimtare dhe përfundimtare.

3.5.2 Ndër aspektet me interes përfshihen:

Te Kreu I

Te Neni 3, paragrafi 1.18, 1.19, 1.20, bëhen referime të qarta ndaj akreditimit, Agjencisë së Kosovës për Akreditim dhe licencimit.

Te Kreu III

Te Neni 8 bëhet një identifikim i dobishëm i llojeve të institucioneve të arsimit të lartë, përfshirë kriteret për Universitetin te paragrafi 2.1, 2.2, dhe për Kolegjin Universitar, Kolegjin e Arsimit të Lartë dhe Kolegjin Profesional te paragrafi 3.1-5.3.

Mund të jetë me rëndësi të veçantë të shënohet se ndër kriteret për Universitetin te paragrafi 2.1 i Nenit 8 përfshihet “niveli i Doktoraturës” te diplomat në disiplina, dhe te paragrafi 2.2

pesë (5) disiplina të gjera në të cilat projektligji ofron programe të akredituara për nivelin e Doktoraturës. Një Universitet duhet të ketë të paktën njëqind e njëzet (120) anëtarë të stafit akademik që punojnë me orar të plotë, dhe të paktën, gjysma e tyre duhet të ketë titullin më të lartë shkencor dhe duhet të jetë e angazhuar aktivisht në veprimtari kërkimore dhe botuese që zhvillohen në universitet”.

Statusi i “Kolegjit Universitar” kërkon

“programe studimore në nivelin e Doktoraturës në një numër prej të paktën dy (2) disiplinash që i përkasin të njëjtës fushë apo fushave të ndërlidhura të njohurive. Një Kolegj Universitar duhet të ketë të paktën tridhjetë (30) anëtarë të stafit mësimdhënës që të punojnë me orar të plotë, dhe të paktën, gjysma e tyre të jetë e angazhuar aktivisht në veprimtari kërkimore dhe botuese që zhvillohen në Kolegjin Universitar” (paragrafi 3.2).

Një “Kolegj i Arsimit të Lartë” “nuk mund të ofrojë programe shkencore (akademike) të doktoraturës, por mund të ofrojë programe “deri në nivelin ‘Master’” (paragrafi 4.1).

Këto pika lidhur me kriteret për llojet e institucionit të arsimit të lartë, sidomos Universitetit, do të trajtohen sërish më poshtë.

Te Kreu IV

Jepen formulime me interes lidhur me rolin e Ministrit (Neni 12) dhe të Këshillit Shtetëror për Arsimin e Lartë (KShAL) (Neni 12, paragrafi 2.14); AKA, përfshirë Bordin e saj dhe rolin e saj për akreditimin (Neni 13 dhe 14), dhe hollësi për licencimin (Neni 15).

Përsa i takon KShAL-ësë, mund të jetë veçanërisht me rëndësi të vihet në dukje se “Ministri propozon anëtarët e KShAL-së, të cilët më pas emërohen nga Kryeministri” (Neni 12, paragrafi 2.14).

Kjo pikë lidhur me KShAL-ënë do të trajtohet sërish më poshtë.

Te Kreu V

Jepen formulime përsa i takon qasjes ndaj krijimit të institucioneve të reja të arsimit të lartë, bashkimit apo mbylljes së institucioneve ekzistuese të arsimit të lartë (Nenet 16-17), dhe formulime të rëndësishme përsa i takon autonomisë institucionale (Neni 18).

Te Kreu VI

Jepen hollësi lidhur me Bordin, Senatin dhe Rektorin e institucioneve publike të arsimit të lartë (Nenet 21-24). Këto pika mund të jenë veçanërisht me rëndësi për t’u vënë në dukje:

Neni 22, paragrafi 5 thotë

“Ministri emëron anëtarë të jashtëm të Bordit, numri i të cilëve duhet të jetë një (1) më pak sesa numri i atyre që zgjidhen nga institucioni”, dhe paragrafi 6: “Anëtarët e Bordit nuk mund të jenë: një person që ka një pozicion në Qeverinë e Kosovës dhe/ose ka statusin e zyrtarit të lartë publik në kuptimin e ligjit ...apo anëtar i ...një partie politike ...”.

Neni 23, paragrafi 4, thotë

“Anëtarët e Senatit zgjidhen nga stafi akademik, stafi joakademik dhe studentët. Rektori, Zëvendësrektorët, Dekanët dhe stafi tjetër që mban pozicione ekzekutive në institucion nuk mund të jenë anëtarë të Senatit. Të paktën 15% e anëtarëve të Senatit me të drejtë vote duhet të jetë nga studentët”.

Neni 24, paragrafi 5-8, trajton emërimin e Rektorit, ndërsa paragrafi 7 tregon se Senati rendit 2 deri 3 nga kandidatët e përzgjedhur (të cilët duhet të kenë mbështetjen e 25% të “njësive akademike” – shih paragrafin 6), dhe paragrafi 8 tregon se Rektori më pas zgjidhet nga Bordi nga “klasifikimi” i Senatit.

Këto pika lidhur me emërimin në Bord, zgjedhjen e Senatit dhe emërimin e Rektorit do të trajtohen sërish më poshtë.

Te Kreu VII

Stafi akademik (përfshirë profesorët) dhe formulimet përsa i takon lirisë akademike trajtohen në mënyrë të përgjithshme.

Në mënyrë më të veçantë, te Neni 27, lidhur me “Titujt akademikë”, paragrafi 3.2 parashikon kriteret të qarta për titullin “Profesor i rregullt”, dhe kërkesën për pesë botime në “nivel ndërkombëtar” me përkufizime të “nivelit ndërkombëtar” përsa i takon llojeve të revistave ndërkombëtare ku duhet të dalin artikujt. Sidoqoftë, “Lista e këtyre revistave duhet të përgatitet nga njësitë akademike dhe duhet miratuar nga Senati i institucionit të arsimit të lartë”.

Këto pika lidhur me “Titujt akademikë” do të trajtohen sërish më poshtë.

Te Kreu VIII

Ky bën fjalë për “Kërkimin shkencor në institucionet publike të arsimit të lartë”. Këtu jepen hollësi, por ato janë disi të pashtjelluara dhe bëhet një referim ndaj një ligji të veçantë për “Aktivitetet kërkimore-shkencore” (Neni 29, paragrafi 4).

Duke patur parasysh rëndësinë që i vihet nevojës për zhvillimin më tej të kërkimit shkencor në arsimin e lartë, siç nënvizohet në dokumente të ndryshme të Planit Strategjik të Qeverisë që diskutohen më lart, Qeveria duhet të bëjë analiza të vazhdueshme të pozicionit aktual ligjor me qëllim që, në fakt, çështjet e kërkimit në arsimin e lartë të trajtohen në mënyrë të mjaftueshme dhe t’u jepet rëndësi në ligj.

Te Kreu IX

Ky bën fjalë për “Studentët në institucionet publike të arsimit të lartë”. Kreu përmban referime specifike se studentët duhet të respektojnë Kodin e Etikës së institucionit të arsimit të lartë (Neni 32, paragrafi 2.5)), referime ndaj faktit se këshillat studentorë nuk duhet të kenë lidhje politike të jashtme (Neni 33, paragrafi 4), si dhe ndaj Unionit Studentor të Kosovës (Neni 33, paragrafi 7).

Pozicioni i përgjithshëm i studentëve në arsimin e lartë do të merret në shqyrtim në Pjesën 4 më poshtë.

Te Kreu XI

Ky bën fjalë për institucionet jopublike të arsimit të lartë. Aty trajtohet akreditimi nga AKA dhe licencimi nga Ministri (Neni 45, paragrafi 2).

Sidoqoftë, paragrafi 3 i Nenit 48 thotë vetëm se një institucion jopublik i arsimit të lartë “mund të mbyllet” (domethënë, jo “duhet mbyllur”) në qoftë se “akreditimi nga AKA tërhiqet ose nuk përrihet, apo në qoftë se licencimi i institucionit nga Ministri tërhiqet”. Qeveria duhet të sigurojë që formulimi në mënyrën “kushore” të mos sjellë si rezultat mosmbylljen e institucioneve “të pakënaqshme” private të arsimit të lartë.

3.5.3 Përmbledhtazi lidhur me projektligjin për arsimin e lartë, tetor 2015, përgjithësisht, miratimi i tij do të jetë i dobishëm për çuarjen përpara të arsimit të lartë në Kosovë për shkak se ai ka një natyrë gjithëpërfshirëse dhe ka qartësinë e duhur dhe specifike për një numër pikash të rëndësishme. Për shembull, ai duhet të përcaktojë kriteret të qarta për emërimin e një institucioni të arsimit të lartë si Universitet, dhe gjithashtu, duhet të parashikojë bazën për përcaktimin e kriterëve të qarta për emërimin në poste akademike, si ai i profesorit. Sigurisht, do të jetë thelbësore që, në praktikë, këto kriteret për emërimin e institucioneve të arsimit të lartë dhe kriteret për emërimet akademike të

zbatohen me përpikëri. Integriteti i këtyre aspekteve të sistemit të arsimit të lartë do të varet nga aplikimi i përgjithshëm në praktikë i këtyre kritereve. Ato nuk duhet të jenë thjesht kritere në "letër" që shkelen në praktikë.

3.5.4 Nga ana tjetër, disa aspekte të ligjit do të kërkojnë një shqyrtim të kujdesshëm të problemeve të mundshme gjatë zbatimit të tyre.

Për shembull, për t'u kthyer te pikat që u vunë fillimisht në dukje më lart, ekzistojnë probleme të mundshme sa i pavarur është Këshilli Shtetëror i Arsimit të Lartë nga Ministri dhe Qeveria.

Përsa i takon Bordit të një institucioni publik të arsimit të lartë, pavarësisht nga kushti se ato që emërohen nga Ministri përbëjnë pakicën dhe parashikohen përjashtime të atyre që mbajnë poste shtetërore etj., mund të ekzistojnë megjithatë probleme lidhur me emërimin nga ana e Ministrisë që kufizon pavarësinë nga Qeveria.

Përsa i takon rolit të Senatit në emërimin e Rektorëve, kjo mund të duket si pikë e fortë demokratike. Sidoqoftë, siç do të shihet në Pjesën 4 më poshtë, kjo pikë në dukje e fortë demokratike mund të paraqesë risqe ndaj arritjes së ndryshimeve pozitive në udhëheqësinë einstitucioneve publike të arsimit të lartë, me qëllim të përforcimit të integritetit.

Përsa i takon kritereve për emërimin në poste akademike, si ai i profesorit, ekziston mundësia që në listat e revistave "që përgatiten nga njësitë akademike dhe ...miratohen nga Senati" të përfshihen revista të papërshtatshme, si: revistat "mashtuese". Duke patur parasysh rëndësinë që ka për efekt të emërimeve akademike, që publikimet të bëhen në revistat e duhura, ky proces "listimi" duhet të ketë integritet të plotë.

Të dhënat nga takimi

3.6.1 Një takim me Ministrin e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë dhe zyrtarë të lartë të MASHT-it konfirmoi tregues të qasjeve pozitive lidhur me arsimin e lartë.

3.6.2 Për shembull, Ministri theksoi rëndësinë e lidhjes së universiteteve me tregun e punës duke u specializuar për nevojat e tregut. Gjithashtu, ai e vuri theksin te rëndësia e integritetit të komunitetit serb në këto qasje.

3.6.3 Ministri përsëriti angazhimin e tij të plotë ndaj cilësisë në arsimin e lartë, përfshirë përdorimin e treguesve të performancës.

3.6.4 Gjithashtu, Ministri diskutoi për kërkimin shkencor dhe arsimin e lartë. Ai nënvizoi se kërkimi shkencor është një kategori e detyrueshme e aktivitetit për të gjithë institucionet e arsimit të lartë, publike dhe private, dhe do të jetë një kriter për gjykimin e performancës së universiteteve. Universitetet, që bëjnë më shumë kërkime, do të përfitojnë më shumë fonde. Buxhetet e Ministrisë do të shkojnë për universitetet. Universitetet janë autonome dhe mund të paraqesin plane për burime. Universitetet do të stimulohen që të punojnë me kompani publike.

3.6.5 Gjithashtu, Ministri shpjegoi se projektligji për arsimin e lartë ishte miratuar nga Qeveria dhe se tani kishte kaluar në Kuvend. Ai sugjeroi se mbështetja nga ana e komunitetit serb ishte e nevojshme, dhe se në ligj nuk përmendej Universiteti i Mitrovicës Veriore. Ligji do të shënonte ecuri pasi të zgjidhej kjo çështje.

3.6.6 Gjatë diskutimeve, MASHT u duk se sugjeroi që Inspektorati të kishte një njësi për arsimin e lartë, që të merrej në mënyrë të posaçme me institucionet private të arsimit të lartë.

3.6.7 Ndonëse ligji i vitit 2004 për inspektimin e arsimit në Kosovë e përfshin arsimin e lartë (si atë publik, ashtu dhe atë privat) te "Objekti i zbatimit të ligjit", Neni 2, dhe "studentët" përmenden në pika të ndryshme të Nenit 4.3 (në atë se cila është "detyra kryesore" e inspektorëve të arsimit për të inspektuar), në përgjithësi, ligji interpretohet si më i zbatueshëm për inspektimin e shkollave. Në të vërtetë, ai nuk përmban ndonjë hollësi thelbësore që të duket specifike për arsimin e lartë.

Këto qasje ndaj inspektimit nuk duken se pajtohen me përvojën më të mirë bashkëkohore përsa i takon sigurimit dhe rritjes së cilësisë së arsimit të lartë.

Komente përmbledhëse lidhur me të dhënat zyrtare nga dokumentet dhe takimi

3.7.1 Ndonëse ka disa aspekte të strategjisë së Qeverisë dhe të kuadrit ligjor që propozohet për arsimin e lartë, që kërkojnë fuqizim të mëtejshëm, të dhënat nga dokumentet zyrtare dhe nga një takim formal me MASHT-in tregojnë se, përgjithësisht, Qeveria dhe Ministria kanë përgatitur një planifikim dhe kuadër ligjor pozitiv për zhvillimin e duhur të sistemit të arsimit të lartë në Kosovë.

3.7.2 Sigurisht, ky kuadër do të sigurojë një sistem të arsimit të lartë me integritet të plotë dhe kapacitete të fuqishme për të luftuar korrupsionin, vetëm nëse praktikatat aktuale në arsimin e lartë përputhen me dimensionet pozitive të kuadrit strategjik dhe ligjor formal. Shkalla në të cilën praktikat aktuale pajtohet me qëndrimet zyrtare me gjasë pozitive do të hulumtohet përmes pikëshikimeve të palëve të tjera të interesuara në Pjesën 4 më poshtë.

Rekomandimet në Pjesën 3 (lidhur me qasjet e Qeverisë ndaj arsimit të lartë [AL]: strategjia dhe legjislacioni)

Rekomandimi 3(a):

Autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë [MASHT], Agjencia e Kosovës për Akreditim [AKA] dhe drejtuesit e institucioneve publike të arsimit të lartë) duhet të sigurojnë zbatimin e plotë të shumë karakteristikave pozitive të “Planit Strategjik të Arsimit në Kosovë, 2017-2021” lidhur me arsimin e lartë. Në mënyrë të veçantë, kjo vlen për gjithë “Aktivitetet e mundshme” që përcaktohen qartë të paragrafët 7.1.1- 7.11.4 në f. 79-83 të Planit Strategjik.

Rekomandimi 3(b):

Nga ana tjetër, sigurisht që të njëjtat autoritete të Kosovës duhet të përmirësojnë dhe plotësojnë trajtimin aktual të qasjeve specifike të Planit Strategjik ndaj përforcimit të integritetit dhe luftimit të korrupsionit në arsimin e lartë.

Për shembull, këtu duhet përfshirë që Këshillat e Etikës në institucionet e arsimit të lartë të trajtojnë në mënyrë të plotë dhe me vendosmëri gjithë aspektet e sjelljes etike të stafit dhe studentëve, jo thjesht ato që kanë të bëjnë me etikën në hulumtime në mënyrë më të gushtë.

Këtu duhet përfshirë edhe zhvillimi i qasjeve gjithëpërfshirëse dhe transparente ndaj rekrutimit të drejtë dhe zhvillimit të stafit të arsimit të lartë, dhe zbatimi i këtyre qasjeve në mënyrë sistematike.

Rekomandimi 4:

Autoritetet përkatëse të Kosovës (Qeveria e Kosovës, Kuvendi, Ministri i Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, MASHT, AKA, Këshilli Shtetëror për Arsimin e Lartë [KShAL] dhe drejtuesit e institucioneve publike të arsimit të lartë) duhet të sigurojnë që “Projektligji për arsimin e lartë, tetor 2015” të hyjë në fuqi dhe të zbatohet në mënyrë të plotë si bazë mbështetëse për një sërë zhvillimesh pozitive në arsimin e lartë në Kosovë. Për shembull, është me rëndësi thelbësore që, në praktikë kriteret për emërtimin e institucioneve të arsimit të lartë (Kreu III, Neni 8) dhe kriteret për emërimet akademike (Kreu VII, Neni 27) të zbatohen me përpikëri.

Rekomandimi 5:

Nga ana tjetër, të njëjtat autoritete të Kosovës duhet të mbajnë më tej parasysh një numër aspektesh të projektligjit pas hyrjes së tij në fuqi, përderisa vazhdojnë ta përmirësojnë sistemin e arsimit të lartë. Ndër këto aspekte përfshihen:-

- (a) Çështjet potenciale rreth asaj se sa i pavarur është Këshilli Shtetëror nga Ministri dhe Qeveria (shih Kreun IV, Neni 12, paragrafi 2.14)**
- (b) Çështjet potenciale përsa i takon emërimeve nga ana e Ministrit në Bordin e institucioneve publike të arsimit të lartë që kufizojnë pavarësinë e institucioneve të arsimit të lartë nga Qeveria (shih Kreun VI, Neni 22, paragrafi 5)**
- (c) nëse roli i Senatit në emërimin e Rektorëve, faktikisht, paraqet ndonjë risk ndaj arritjes së ndryshimeve pozitive në udhëheqësinë e institucioneve publike të arsimit të lartë (shih Kreun VI, Neni 23, paragrafi 4, dhe Neni 24, paragrafi 5-8) në mënyrë që të përforcohet integriteti,**
- (d) nevoja për integritet të plotë të procesit të “listimit” të revistave akademike që gjykohen të përshtatshme kur bëhet fjalë për botime në revista për efekt emërimesh akademike (shih Kreun VII, Neni 27, paragrafi 3.2)**
- (e) nëse dimensionet kërkimore të arsimit të lartë trajtohen në mënyrë gjithëpërfshirëse më mirë në ligjin kryesor për arsimin e lartë sesa në një ligj të veçantë për “Aktivitetet kërkimore-shkencore” (shih Kreun VIII, Neni 29, paragrafi 4)**
- (f) duke siguruar që formulimi në mënyrën kushtore të Kreu XI, Neni 48, paragrafi 3 (“mund të mbyllen”, jo “duhen mbyllur”) nuk sjell si rezultat mosmbylljen e institucioneve “të pakënaqshme” private të arsimit të lartë**

4 – DEBATI PUBLIK PËR INTEGRITETIN E UNIVERSITETIT TË PRISHTINËS

4.1 Pasi përcaktuan qasjen e përgjithshme të Qeverisë së Kosovës ndaj hartimit të strategjisë dhe kuadrit ligjor për arsimin e lartë, ekspertët hulumtuan aspekte më specifike me një numër palësh të interesuara, duke u përqendruar veçanërisht te Universiteti i Prishtinës.

Stafi i lartë i Universitetit të Prishtinës

4.2.1 Një takim u zhvillua me stafin e lartë të Universitetit të Prishtinës.

Kërkimi

4.2.2 Në këtë takim, u parashtruan qasjet ndaj kontrollit të cilësisë së kërkimit. Përsa i takon cilësisë së revistave përdoren banka të dhënash të caktuara për të përcaktuar nëse revista është e indeksuar. Janë në fuqi procedura për miratimin e tezave të doktoraturës dhe për rekrutimin dhe avansimin e stafit. Stafi i lartë u shpreh se një “rezultat që nuk pritej” i iniciativave të kohëve të fundit është se numri i artikujve të botuar në revista të respektuara është “rritur në mënyrë eksponenciale”.

4.2.3 Nga ana tjetër, stafi i lartë shpjegoi se, siç ndodh rëndom në Evropën Lindore, Universiteti është në fillim të hershëm të procesit të të paturit të një zyre të qëndrueshme për ofrimin e shërbimeve për “transferimin e teknologjisë/transferimin e njohurive”. U tha se Universiteti kishte nevojë për mbështetje përmes krijimit të programit kompjuterik me qëllim trajtimin e plagjiaturës akademike, ndërsa u sugjerua se këtu MASHT duhet të ofrojë mbështetje me infrastrukturë.

4.2.4 Sidoqoftë, një pjesëtar i stafit të lartë sugjeroi se nuk është aq shumë problem programi kompjuterik sesa nevoja për akte ligjore/nënligjore ku të parashikohet kërkesa që universitetet të paraqesin studimet e tyre (mbase përmes një sistemi të programit kompjuterik).

Botimi në gjuhën angleze mund t'i delegohet sistemit të “vlerësimit nga ekspertë të fushës”. Gjithashtu, u diskutua për nevojën e një linje buxheti për të mbështetur përpjekjet për të botuar në revista me ndikim të madh.

Mësimdhënia dhe mësimnxënia

4.2.5 Lidhur me mësimdhënien dhe mësimnxënien, stafi i lartë theksoi se Universiteti zbatonte Marrëveshjen e Bolonjës. Lidhur me vlerësimin e studentëve, Universiteti ishte mësuar me sistemin e trashëguar të provimeve përfundimtare “në fund të kursit”. Universiteti po përpiqet që të krijojë “vlerësimin e vazhdueshëm” paralelisht me mësimdhënien. Gjithashtu, ekziston problemi se gjysma e studentëve i jep provimet ndërsa ndjek studimet, kurse gjysma tjetër i jep vetëm pasi i ka ndjekur ato në vitet e mëparshme.

Plotësimi me staf

4.2.6 Ekzistojnë vështirësi të konsiderueshme buxhetore përsa i takon plotësimit me staf. Janë “problematike” rekrutimi dhe avansimi i stafit mësimdhënës, ndërsa kufizimet e buxhetit aktualisht e ndalojnë punësimin e stafit administrativ.

4.2.7 Sipas stafit të lartë, profesorët pritet që të marrin përsipër 6 orë mësimi në javë. Lidhur me problemin e stafit që punon edhe në universitete private, ekspertëve iu shpjegua se stafi i Universitetit të Prishtinës nuk mund të punojë diku tjetër nga ora 8.00 e mëngjesit deri në orën 4.00 pasdite. Nëse studentët i ndjekin kurset nga ora 4.00 deri në orën 5.30 pasdite dhe stafi nuk është i pranishëm, kjo gjë regjistrohet.

Sjellja etike në Universitet

4.2.8 Stafi i lartë u shpreh se çdo Fakultet ka një Komision Disiplinor për studentët. Universiteti ka një Këshill të Etikës për stafin. Ky Këshill ka pesë anëtarë, “profesorët më të besueshëm”. Për të gjithë

stafin është paraqitur një Deklaratë për Etikën, ndonëse u përmend edhe një Kod i Etikës që “ka nevojë për më shumë punë”. Këshilli i Etikës i trajton problemet “sipas rastit”. Për hartimin e masave disiplinore për të mbështetur Këshillin e Etikës po punon një grup i Senatit, që po shqyrton sanksione, akte nënligjore dhe dokumente të tjera. Do të merren në shqyrtim edhe rregullat për etikën e studimeve për doktoraturën dhe të kërkimit.

Planifikimi strategjik institucional

4.2.9 Rektori shpjegoi se Universiteti është në fazën e parë të miratimit të një Plani Strategjik për të “peshuar çdo gjë”, së bashku me afatet kohore.

Disa vërejtje përmblylëse për takimin me stafin e lartë

4.2.10 Në përgjithësi, gjatë trajtimit të një sërë zhvillimeve për përmirësimin e kërkimit, mësimdhënies dhe mësimnxënies, ku përfshiheshin qasjet ndaj integritetit etik, u paraqit një imazh pozitiv i Universitetit.

Bazuar në temat që u diskutuan, duket se ka probleme lidhur me plotësimin me staf. Në kuadër të vështirësive buxhetore lidhur me plotësimin me staf, gjashtë orë mësim në javë u duk një pritshmëri e ulët ndaj profesorëve.

Për këtë çështje dhe për më gjerë, është me rëndësi që të dëgjohen kënd vështrimet e palëve të tjera të interesuara.

Studentët

4.3.1 Një takim u zhvillua me dy përfaqësues të studentëve, të cilët treguan entuziazëm dhe angazhim të dukshëm ndaj ecurisë së problemeve të arsimit të lartë.

Natyra e përfaqësimit të studentëve

4.3.2 Sidoqoftë, në këtë takim me përfaqësuesit e studentëve, ishte vështirë të përcaktohej qëndrimi i përfaqësimit të studentëve përsa i takon lidhjeve politike.

4.3.3 Duket se ekziston një numër organizatash studentore, disa me lidhje politike dhe disa pa lidhje politike. Për shembull, u përmend “Unioni i Studentëve Shqiptarë”, që duket se në vitin 2004 ka qenë i angazhuar në veprimtari bashkëpunimi me studentët e Shqipërisë, por që tani vepron në mënyrë të pavarur, ndërsa ende vazhdon të bashkëpunojë me studentët e Shqipërisë. Duket se mund të ketë probleme me organizatat studentore “të pozicionuara politikisht” dhe të lidhura edhe me grupe të caktuara profesorësh. Disa grupe mund të mbështesin Rektoret, Senatin dhe Dekanatin, ndërsa të tjera t’i kundërshtojnë. U sugjerua se drejtuesit aktualë të Universitetit dhe organet drejtuese të Universitetit bënin pjesë në organizata politike. Nëse edhe drejtuesit e studentëve bëjnë pjesë në organizata politike, atëherë mund të jetë problem nëse përfaqësuesit e studentëve i “kundërshtojnë” ose jo autoritetet e Universitetit.

4.3.4 Përfaqësuesit e studentëve ishin disi “të paqartë” lidhur me këtë, duke sugjeruar se mund të ketë kufizime negative gjatë “kundërshtimit”, por përmes “kundërshtimit” mund të ketë edhe arritje pozitive. U dha shembulli i kundërshtimeve të suksesshme ndaj çmimit për ngrënien dhe çmimit të konvikteve, ndonëse këtu u përmend edhe rëndësia e mbështetjes politike nga Partia Demokratike e Kosovës (PDK).

4.3.5 Shtatë nga 47 anëtarët e Senatit të Universitetit të Prishtinës janë studentë. Në Universitetin e Prishtinës, çdo Fakultet ka një Këshill Studentor, me 21 anëtarë. Votimi duket se është përfaqësim proporcional, por nga listat e mbyllura të organizatave, jo individët. Nuk ishte e qartë si dilnin përfaqësuesit e studentëve në Senat nga niveli i Këshillit Studentor (shih më poshtë). Këshillat Studentore zhvillonin takime me Këshillin Arsimor dhe Shkencor të Fakultetit, si dhe me Komisionet e tjera të Fakultetit.

4.3.6 Ekziston një Parlament Studentor kombëtar. Ai ka në përbërje 17 anëtarë nga Universiteti i Prishtinës dhe 9 anëtarë nga universitetet e tjera (përfshirë 1 nga një universitet privat). Duket se ata votohen drejtpërsëdrejti nga gjithë studentët për Parlamentin Studentor. Pastaj, hollësitë e mëtejshme lidhur me Parlamentin Studentor u dukën disi të paqarta. U duk se disa përgjigje tregonin se Parlamenti Studentor zgjidhte përfaqësuesit në Senat dhe ndërvepronte edhe me Komisione të ndryshme të Universitetit, si: Komisioni i Shkencës, Komisioni i Kulturës dhe Komisioni për Pranimet e Studentëve (të gjithë këto përbëjnë stafin akademik dhe studentët). Nga ana tjetër, gjithashtu, u duk sikur u sugjerua se përfaqësuesit në Senat propozoheshin nga Këshillat e Fakulteteve.

4.3.7 Një pikë që u duk e qartë, është se përfaqësuesve të studentëve nuk u jepen një periudhë pushimi nga studimet për të kryer detyrat e përfaqësuesit. Për këtë arsye, marrja përsipër e këtyre detyrave krahas përbushjes së kërkesave të vitit akademik mund të jetë një barrë e rëndë. Sipas përfaqësuesve të studentëve, kjo mund të shpjegojë pjesërisht pse është vështirë të gjenden studentë të gatshëm për të luajtur rolin e përfaqësuesit. Niveli i interesit dhe pjesëmarrjes së studentëve është i ulët, edhe nëse përfshirja në përfaqësimin e studentëve mund të jetë “urë për t’u angazhuar në politikë”.

Pikëpamjet e studentëve lidhur me cilësinë e sistemit të arsimit të lartë

4.3.8 Studentët ngritën një numër çështjesh lidhur me cilësinë e sistemit të arsimit të lartë. Ata u ankuan që profesorët delegonin asistent profesorët dhe studentëve, që ndjekin studimet në nivelin “Master”, u japin mësim studentë të sapodiplomuar në nivelin “Master”. Disa profesorë janë të stërngarkuar me orë të mësimdhënies, ndërsa ka të tjerë që nuk kanë orë të mjaftueshme.

4.3.9 Studentëve u duhet që të ndjekin një numër shumë të madh lëndësh. Kanë probleme me formularët për vlerësimin e studentit që nuk shpërndahen në kohën e duhur, dhe probleme që të njëjtët profesorë i hartojnë dhe bëjnë vlerësimin e testeve. Nëse studentët duan të ankohen, ankesat duhet t’i bëjnë përmes Këshillit Studentor pranë Komisionit të Ankesave. Përfaqësuesit e studentëve thanë se pastaj mund të përdoren protestat, nëse Komisioni nuk e ka analizuar “si duhet” çështjen thelbësore.

4.3.10 Pranimi në doktoraturë është mjaft i kufizuar. Kjo bllokon plotësimin me staf të ri, për të cilin ka shumë nevojë, pasi studentët thanë se tani janë shtatë Universitete.

4.3.11 Përfaqësuesve të studentëve iu bënë pyetje lidhur me “korrupsionin e rëndomtë” (domethënë, abuzime të mundshme, si: stafi që kërkon ose pranon ryshfete nga studentët etj.). U përmendën demonstratat e studentëve të vitit 2013 për “abuzimet në vlerësim”, me përfshirje të studentëve dhe pedagogëve që bashkëpunonin për vënien e notave në mënyrë të “paligjshme”. Ata u shprehën me këmbëngulje lidhur me arrestimet në vitin 2013. Përmendën shantazhin, shpërdorimin e pushtetit, ryshfetet, ngritjet “e dyshimta” në detyrë” (bazuar në botimet “e rreme”, domethënë, plagjiaturën). Në këtë ishin përfshirë vetë politikëbërësit dhe e gjithë kjo po ulte cilësinë e arsimit të lartë në Kosovë. Ata përmendën profesorët që ngelnin studentët, kështu që studentët të ishin të detyruar të përsërisnin lëndët. Ndër abuzimet e përmendura përfshiheshin ato ku studentëve u kërkohej që të ndiqnin orë shtesë kundrejt pagesës, u kërkohej që të blinin tekstet e përgatitura nga profesorët si kusht për të kaluar, dhe të shkëmbenin favore gjatë votimit në Senat. U përmendën raste kur studentëve u thuhej të “pranoheshin në një organizatë të caktuar” nëse donin të kalonin.

4.3.12 Një tjetër problem që u nënvizua, është fakti se nuk ka ndonjë kufizim sa herë mund t’i nënshtrohet një student të njëjtit provim.

4.3.13 Ekziston një Kod i Etikës, por “ai nuk zbatohet shumë”. Përfaqësuesit e studentëve sugjeruan se kishte nga ata në Këshillin e Etikës që ishin akuzuar vetë për korrupsion. Ata thanë se Kodi i Etikës nuk përputhet me ligjin kosovar për korrupsionin. U sugjerua se kjo u siguronte pedagogëve “mbrojtje të dyfishtë”, duke u dhënë atyre mbrojtje “nga ndëshkimi i dyfishtë”. U sugjerua se është dobësi që ishte stafi akademik ai që e ka shkruar Kodin e Etikës, megjithëse ai aplikohet për këtë staf.

Disa vërejtje përmblylëse për takimin me studentët

4.3.14 Angazhimi dhe entuziazmi i studentëve për të diskutuar çështjet e integritetit dhe etikës në arsimin e lartë ishin të qarta.

Megjithatë, gjatë takimit me studentët u ngritën një sërë çështjesh. Ndërsa duket se ekziston një seri gjithëpërfshirëse mekanizmesh përsa u takon përfaqësuesve të studentëve, disa aspekte specifike nuk janë të qarta (për shembull, përsa i takon përfaqësimit të studentëve në Senat), ndërsa një çështje më e gjerë ka të bëjë me marrëdhënien ndërmjet përfaqësimit të studentëve dhe politikave partiake. Më thelbësore, studentët sugjeruan se ekzistojnë risqe serioze ndaj integritetit të arsimit të lartë. Kjo vë në pikëpyetje tablonë përgjithësisht pozitive që paraqiti Qeveria dhe stafi i lartë i Universitetit të Prishtinës.

Të dhënat nga OJQ-të

Takimet me OJQ-të

4.4.1 Kritikat më thelbësore për sistemin e arsimit të lartë, sidomos për Universitetin e Prishtinës, erdhën nga takimet me OJQ-të dhe nga botimet, të cilat lidheshin me temat që diskutuan përfaqësuesit e OJQ-ve.

Qasje të përgjithshme ndaj të dhënave nga takimet

4.4.2 Ekspertët kanë vendosur që t'i përfshijnë në raport pikëpamjet që u parashtruan në takimet me këto dy OJQ-ë pa e përmendur shprehimisht me emër OJQ-ënë specifike dhe përfaqësuesin e saj në secilin rast. Pikëpamjet paraqiten thjesht si "Takimi me OJQ-ënë A" dhe "Takimi me OJQ-ënë B". Ekspertët dëshirojnë të respektojnë konfidencialitetin e duhur dhe nuk kanë dëshirë që të citojnë individë të caktuar drejtpërsëdrejti. Argumenti bazë se përfaqësuesit e të dyja OJQ-ëve bënë të njëjtat kritika të thella për sistemin aktual të arsimit të lartë, edhe pse secili e vinte theksin te çështje specifike paksa të ndryshme.

Takimi me OJQ-ënë A

4.5.1 Përfaqësuesi i kësaj OJQ-ëje argumentoi me shumë forcë se tani Universiteti i Prishtinës ka problem thelbësore. Ngritja e Universitetit në vitin 1969 kishte qenë një fitore e madhe për shqiptarët e Kosovës. Sidoqoftë, në vitet nëntëdhjetë, kur shqiptarët e Kosovës i kishin lënë jashtë sistemit ligjor, kishte filluar korrupsioni.

4.5.2 U argumentua se qenë ulur standardet për përdorimin e titujve akademikë dhe qenë reduktuar standardet për punën shkencore. Tituj akademikë po u jepeshin njerëzve, të cilët nuk i meritonin ato. U tha se kishin dështuar gjithë përpjekjet për mbrojtjen e integritetit të shoqërisë akademike. Kishte patur Rektorë të Universitetit që kishin deklaruar kërkime të rreme. Kohët e fundit, një Dekan ishte denoncuar për një praktikë të tillë të paligjshme, por ai është ende Dekan (kryesisht për shkak të lidhjeve politike). U tha se kështu janë shumë anëtarë të stafit të Universitetit të Prishtinës, ku profesorët e mirë janë në pakicë dhe janë lënë mënjanë.

4.5.3 Përfaqësuesi i kësaj OJQ-je argumentoi se ka shumë raste mashtrimi kur është bërë plagjiaturë, ndërsa pretendohet për punë kërkimore-shkencore dhe botime. Mungon një indeks i botimeve në shqip, si dhe i një programi kompjuterik kundër plagjiaturës në shqip. Sipas përfaqësuesit të kësaj OJQ-je, shqiptarët e Kosovës e kanë të lehtë të vjedhin nga botimet ndërkombëtare, dhe kjo është bërë gati një sjellje e pranuar.

4.5.4 Përfaqësuesi i kësaj OJQ-je shprehu me forcë pikëpamjen se tani duhet të ketë dyshime përsa i takon besueshmërisë së çdo grade akademike në Kosovë. Si rrjedhojë, kishte humbur besimi i publikut në profesione, si: mjekësia dhe inxhinieria e ndërtimtarisë. Për shembull, ekspertëve iu shpjegua se njerëzit shkonin në Serbi dhe në Mal të Zi për trajtim mjekësor.

4.5.5 Gjithashtu u sugjerua se Universiteti është një makinë e madhe politike që siguron shumë vota (me 20.000-30.000 studentë). Numri i studentëve është rritur si alternativë ndaj papunësisë së të rinjve.

4.5.6 Ekspertëve iu shpjegua se kishte qenë një Rektor, i cili kohët e fundit ishte përpjekur që t'i trajtonte këto çështje (ekspertët e marrin këtë si referim ndaj Ramadan Zejnullahut). Sidoqoftë, ai nuk ishte treguar fleksibël dhe ishte përpjekur t'i trajtonte problemet në gjithë frontet njëherazi. Gjithë Dekanët i qenë kthyer kundër dhe ai ishte larguar rreth një vit më parë pas më pak se dy vjet në detyrën e Rektorit. Rektori aktual ishte pranuar si një personalitet paqësues, por ai nuk kishte një strategji për përmirësimin. Paraardhësi i Rektorit reformator ishte akuzuar për mashtrim akademik dhe studentët (jo organizatat studentore) kishin protestuar. Me mbështetje të fuqishme nga shoqëria civile dhe komuniteti ndërkombëtar, Senati ishte ndodhur nën trysinë për të përzgjedhur Rektori reformator, por më pas ishin përdorur procedurat demokratike të Senatit për ta bllokuar.

4.5.7 Përfaqësuesi i kësaj OJQ-je i cilësoi organizatat studentore si organizata rekrutuese për partitë politike dhe interesa të tjerë, përfshirë besimet fetare. Përfaqësuesit e studentëve janë militantët e ardhshëm partiakë. Këto grupe bashkohen në të ashtuquajturin Parlament të pavarur, dhe vendet që kanë në Senat u japin atyre njëfarë pozicioni rregullator.

Takimi me OJQ-ënë B

4.6.1 Përfaqësuesi i kësaj OJQ-je theksoi se çështja bazë është cilësia e dobët e ofrimit të arsimit të lartë, lidhur me faktin se Kosova ka shkallën më të lartë të pjesëmarrjes në Evropë, por raporte shumë të ulëta staf: student (1:52 në Prishtinë).

4.6.2 Përfaqësuesi i kësaj OJQ-je theksoi problemin thelbësor të stafit akademik që deklaroi botime të rreme, p.sh.: në revista indiane ku nuk bëhen vlerësime nga ekspertë fushës, si rasti i Rektorit të atëherëshëm të Universiteti të Prishtinës, i cili u akuzua për këtë në vitin 2014. Akuza ishte se ky Rektor kishte botuar një kumtesë për mineralet (që nuk është fusha e specializimit të tij) në një revistë ku nuk bëhen vlerësime nga ekspertë të fushës, dhe e njëjta kumtesë ishte botuar më pas me një emër tjetër. Sidoqoftë, përfaqësuesi i OJQ-ësë tha se ky person ishte kthyer në jetën akademike dhe kishte statusin e intelektualit drejtues në një parti të rëndësishme politike.

4.6.3 Për më tepër, u tha se e gjithë kjo lidhet me një krizë të madhe të integritetit në shoqëri, p.sh.: një përqindje e lartë e studentëve e mbështesin mungesën e integritetit. Qysh nga lufta në fund të viteve nëntëdhjetë, Universiteti i Prishtinës ka qenë prapë e grykësisë së elitave politike, ndërsa shumë pjesëtarë të elitave politike kanë dashur të hyjnë në Universitet, të marrin gradat "Master" dhe "Doktor". Përfaqësuesi i kësaj OJQ-je u shpreh se Zëvendëskryetarët e Partisë Demokratike të Kosovës (PDK) ishin bërë Zëvendësrektorë, ndërsa Universiteti ishte parë si një mbështetje për vende pune dhe si një makinë burim votash, kryesisht, për PDK-ënë. Në këtë mjedis, nga muaji shtator 2014 deri në muajin mars 2016 Rektori reformator ishte detyruar që të jepte dorëheqjen, pasi kundërshtarët ishin më të mëdhenj dhe të organizuar më mirë.

4.6.4 Përfaqësuesi i kësaj OJQ-je u shpreh fuqishëm lidhur me profesorët, të cilëve u kërkohet që të jepnin vetëm 6 orë mësim në javë, me pagesë shtesë për çdo orë tjetër mësimi. Tani stafi akademik e nis punën në nivelin e asistent profesorit, dhe pritshmëria e 6 orëve mësim vlen për to dhe profesorët e asociuar. Kjo duhet të lejojë kohë për kërkime. Sidoqoftë, nuk disponohet asnjë burim përkrahjeje për të bërë punë në terren.

4.6.5 Përfaqësuesi i OJQ-ësë argumentoi se, sidomos krahasuar me grupet e tjera "përkatëse" të profesioneve, pagat ishin të larta. Thuhej se profesorët me orar të plotë duhet të marrin një pagë mujore neto prej 2.200 euro, ndërsa stafi tjetër akademik 1.400 euro. Këtu do të përfshihen 25 euro për orë për orët shtesë të mësimi përveç 6 orëve. Për efekt krahasimi, ekspertëve iu tha se specialistët në spitale marrin 600-800 euro, drejtorët e gjimnazeve 550 euro dhe mësuesit e shkollave

400-450 euro. Më pas, ekspertëve iu siguruan materiale nga interneti, që ishin vënë në dispozicion për publikun, dhe që duket se konfirmojnë informacionin për pagat në sistemin akademik.

4.6.6 Lidhur me perceptimet e studentëve, sipas përfaqësuesit të OJQ-ësë, 80% e studentëve besonte se Universiteti i Prishtinës ishte i korruptuar.

4.6.7 Përfaqësuesi i kësaj OJQ-je bëri kritika edhe për universitetet e tjera publike. Ai tha se, në fakt, ato ishin ngritur për të luftuar papunësinë tek të rinjtë. Atyre u duhet që të mbështeten te stafi i Universitetit të Prishtinës për të udhëtuar dhe për të dhënë mësim në ato universitete. Kishte patur përhapje me tepri pasi nuk ka staf të kualifikuar të mjaftueshëm. Për shembull, Universiteti i Prishtinës po lufton të mbështesë arritjen e shkencave kompjuterike, por tani ka dy programe për të shkencave kompjuterike në Prizren dhe për këto programe kompjuterizimi jep mësim një arkitekt. Përfaqësuesi i kësaj OJQ-je tha se për shtrirjen rajonale vendimet i merr Presidenti. Këto komente për universitetet publike në qytetet e tjera do të trajtohen sërish tek Pjesa 5 më poshtë.

Botimet e OJQ-ëve

Qasje e përgjithshme ndaj të dhënave nga botimet e OJQ-ëve

4.7 Të dhëna të mëtejshme për çfarë u diskutua gjatë takimeve me OJQ-ëtë u mblodhën përmes botimeve të ndryshme të OJQ-ëve. Pa i lidhur botimet posaçërisht me ndonjë takim të veçantë, u përdorën kryesisht dy kategori botimesh:-

Botimet në shtyp

4.8 Janë përdorur artikujt që lidhen me punën e organizatës Rrjeti Ballkanik për Gazetari Hulmtuese (RRBGH). Këto janë nga “Pristina Insight”, revistë dixhitale dhe e shtypur botuar nga RRBGH Kosovë në anglisht një herë në dy javë qysh nga muaji shtator 2008. Në artikujt përkatës përfshihen:

“Rektori i ri Universitetit të Prishtinës ngrihet në detyrë në mënyrë të dyshimtë”, 16 qershor 2016 (<http://Pristinainsight.com/new-rector-university-Pristina-promoted-suspiciously/>), që ngre çështje të “mashtimit” lidhur me ngritjet e mëparshme në detyrë të Rektorit të Universiteti të Prishtinës të emëruar rishtazi;

“Lehtësia e padurueshme e injorancës: arsimit i lartë në Kosovë”, 15 mars 2016 (<http://Pristinainsight.com/the-unbearable-lightness-of-ignorance-higher-education-in-kosovo/>), që është një kritikë më e gjerë e arsimit të lartë në Kosovë, dhe trajton çështje, si: rënia e pretenduar e standardeve akademike në arsimin e lartë në Kosovë, kontrolli i supozuar i universiteteve publike “nga grupet e interesit dhe klanet interesat dhe motivet e të cilëve janë më shumë financiare se politike”;

“Asnjëherë mos u DORËZO!”, 1 dhjetor 2015 (<http://Pristinainsight.com/never-give-up/>), që nënvizon demonstratat e studentëve të tetorit 2015 në mbështetje të Rektorit “reformator” Ramadan Zejnullahu, dhe shpalos një argument më të gjerë në favor të “luftimit të krimit, korrupsionit dhe shpërdorimit të pushtetit” në Universitetin e Prishtinës.

Botime të raporteve të hulumtimeve

“Reformimi i Universitetit të Prishtinës – mision i pamundur? – nëntë sfida kryesore dhe rrugëzgjdhjet për to”, nëntor 2015

4.9.1 U përdor edhe raporti për hulumtimet ***“Reformimi i Universitetit të Prishtinës – mision i pamundur? – nëntë sfida kryesore dhe rrugëzgjdhjet për to”***. Ky raport, përgatitur nga Dukagjin Pupovci dhe Gersi Gashi për Institutin Demokracia për Zhvillim (DpZH) (në bashkëpunim me Fondacionin “Heinrich Boll”) është botuar në nëntor 2015. Kjo duket një punë shumë e plotë dhe gjithëpërfshirëse. Raporti ka 64 faqe, 57 shënime në fund të faqes dhe një listë të 37 botimeve. Përveç “mblledhjes dhe analizës” së përgjithshme të “të dhënave të situatës”, raporti mbështetet kryesisht në një anketim të 625 studentëve të përzgjedhur në mënyrë rastësore nga njësitë e

ndryshme akademike të Universitetit dhe intervistat e grupit të fokusit me studentë dhe të tjerë (shih f. 12-13).

4.9.2 Raporti përqendrohet te “nëntë probleme kryesore që dëmtojnë Universitetin e Prishtinës dhe ofron rrugëzgjdhje praktike për trajtimin e tyre” (f. 9). Raporti i rendit këto në f. 3 dhe i shtjellon ato në faqet 14-51:-

“Problemi 1 – Nevoja për të konkurruar me punë shumë të kualifikuar”

“Problemi 2 – Drejt mësuesve cilësorë”

“Problemi 3 – Nga centralizimi në llogaridhënie dinamike”

“Problemi 4 –Organizatrat studentore: nga struktura partiake klanore te përfaqësimi i studentëve”

“Problemi 5 – Nga promovimi i shumicës te meritokracia individuale”

“Problemi 6 – Si të shpëtojme nga gradat e rreme nëse ka kaq shumë që i kanë ato?”

“Problemi 7 – Kallëzimi i korrupsionit mund të të hapë telashe më të mëdha”

“Problemi 8 – Nga regjistrimi universal drejt plotësimit të nevojave të ardhshme të tregut të punës”

“Problemi 9 – Diploma tani, aftësitë/kualifikimet më pas”

Disa vërejtje përmbyllëse lidhur me të dhënat nga OJQ-ëtë

4.10.1 Raporti *“Reformimi i Universitetit të Prishtinës – mision i pamundur? – nëntë sfidat kryesore dhe rrugëzgjdhjet për to”, nëntor 2015*, është një shembull veçanërisht i plotë dhe gjithëpërfshirës i kritikave thelbësore për sistemin e arsimit të lartë në Kosovë dhe Universitetin e Prishtinës, në mënyrë të veçantë, që kanë paraqitur OJQ-ëtë. Sigurisht, raporti mban datën nëntor 2015 dhe duket se është shkruar paksa përpara kësaj kohe. Sidoqoftë, në çdo diskutim të plotë të çështjeve aktuale që prekin arsimin e lartë në Kosovë dhe Universitetin e Prishtinës duhet të përfshihet patjetër një analizë e kujdesshme e situatës aktuale për përshtatshmërinë e “Diagnozave” dhe “Rrugëzgjdhjeve” të raportit.

4.10.2 Komentet e mësipërme ilustrojnë një argument më të përgjithshëm. Në të dy takimet e tyre me OJQ-ëtë dhe në literaturën e OJQ-ëve që kanë analizuar, ekspertët kanë konstatuar se argumentet dhe të dhënat e OJQ-ëve për problemet lidhur me sistemin e arsimit të lartë në Kosovë, dhe sidomos, me Universitetin e Prishtinës, janë shumë bindëse. Sigurisht, ekspertët gjykojnë se kanë patur një mundësi shumë të kufizuar për të hyrë në kontakt me sistemin kosovar. Ata e kuptojnë se nuk kanë mundësi të hulumtojnë të dhëna të tjera në mënyrë më të drejtpërdrejtë dhe më të gjerë. Sidoqoftë, edhe me këto komente të kualifikuara, ekspertët sigurisht mendojnë se qëndrimet dhe materialet e OJQ-ëve duhen trajtuar drejtpërsëdrejti nga palët “zyrtare” të interesuara në një debat të hapur për zhvillimin e arsimit të lartë në Kosovë.

Disa komente përmbyllëse në Pjesën 4 (lidhur me debatin publik për integritetin e Universitetit të Prishtinës)

4.11 Pa marrë parasysh këto komente për të dhënat e marra nga OJQ-ëtë në mënyrë të veçantë, ekspertët i shohin të dhënat e përgjithshme të Pjesës 4 si fillim me një përforsim fillestar nga ana e stafit të lartë të Universitetit të Prishtinës të “argumentit zyrtar” lidhur me zhvillimin pozitiv të sistemit të arsimit të lartë në Kosovë, siç paraqitet nga të dhënat e Qeverisë së Kosovës të Pjesës 3.

Sidoqoftë, në rastin e të dhënave të marra nga studentët filluan të shfaqen disa shqetësime më “negative” dhe “kritike”. Atëherë, të dhënat e marra nga OJQ-ëtë u kthyen plotësisht në “kundërgjithësi” ndaj “argumentit zyrtar”, me paraqitjen e argumenteve të forta, mbështetur me të dhëna me gjasë bindëse, për problemet e mëdha “negative” të sistemit të arsimit të lartë në Kosovë dhe Universitetit të Prishtinës, në mënyrë të veçantë.

Ndërsa, në këtë pikë, ata nuk kanë mundësi që të kenë qasje në të dhënat e tjera në mënyrë të drejtpërdrejtë për meritat relative të argumenteve “zyrtare” dhe “kundër-”argumenteve, ekspertët janë të mendimit se përplasja ndërmjet këtyre argumenteve të ndryshme krijon një “papajtueshmëri” në jetën publike në Kosovë për të cilën autoritetet kosovare duhet të gjejnë një zgjidhje.

Rekomandimet në Pjesën 4 (lidhur me debatin publik për integritetin e Universitetit të Prishtinës)

Rekomandimi 6:

Autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, MASHT dhe stafi i lartë i Universitetit të Prishtinës) duhet të gjejnë një zgjidhje lidhur me papajtueshmërinë ndërmjet “argumentit zyrtar” të përgjithshëm që japin këto autoritete, argument ky që paraqet një tablo përgjithësisht pozitive të një Universiteti dhe të sistemit të arsimit të lartë që përparojnë, dhe “kundërgjithësi” që japin shumë prej palëve të tjera kryesore të interesuara, përfshirë studentët, por sidomos më gjerë shoqëria civile, për shembull, përfaqësuar nga OJQ-ëtë të njohura, kundërgjithësi ky që paraqet një pikëpamje shumë më negative dhe kritike.

Kësisoj, Qeveria e Kosovës duhet të nisë një diskutim të hapur dhe të sinqertë në nivel vendor për çështje që palë të tjera të interesuara i identifikojnë si të rrezikshme për integritetin e sistemit të arsimit të lartë në Kosovë dhe të Universitetit të Prishtinës, në mënyrë të veçantë.

Në këtë diskutim duhet të përfshihen autoritetet përkatëse kosovare që duhet të tregohen transparente lidhur me problemet, dhe të krijojnë mundësi që palët e tjera të interesuara të parashtrijë kënd vështrimet e tyre pa frikën e kërcënimit. Këto autoritete kosovare duhen parë që të dëgjojnë pikëpamjet e mbështetura me të dhëna, që paraqesin palët e tjera të interesuara, dhe që të marrin masa lidhur me to.

Në këtë diskutim të hapur dhe të sinqertë në nivel vendor duhen trajtuar një sërë çështjesh që janë vënë në dukje te Pjesa 4 e këtij vlerësimi bazë për qeverisjen e përgjithshme dhe qëndrimin e publikut ndaj Universitetit të Prishtinës, dhe aspekte më të veçanta të plotësisimit të tij me staf dhe të mjedisit të mësimdhënies dhe mësimnxënies. Rekomandimet 7 deri 12 më poshtë duhen konsideruar si kontribute ndaj këtij diskutimi në nivel vendor.

Rekomandimi 7:

Autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, MASHT dhe stafi i lartë i Universitetit të Prishtinës) duhet të trajtojnë kritikën se Universiteti i Prishtinës është një mjet për avansimin dhe kontrollin “e politizuar” dhe “klanor”, përfshirë shqetësimet që kjo gjë dëmton edhe përfaqësimin e studentëve.

Këtu duhet përfshirë ngritja e një sistemi më transparent dhe praktik të qeverisjes, në të cilin i gjithë stafi t’i përkushtohet misionit akademik të Universitetit dhe jo avansimit të interesave politike apo “klanore”.

Këtu duhet përfshirë, gjithashtu, krijimi i një kulture të përfaqësimit të studentëve, në të cilën përfaqësuesit e studentëve të jenë të motivuar për të nxitur interesat e bashkëstudentëve dhe jo interesat e ngushtë politike apo “klanore”. Kjo formë e përfaqësimit të studentëve do të mundësohet duke siguruar që zgjedhja e përfaqësuesve të studentëve në Senat të bëhet në mënyrë plotësisht demokratike. Gjithashtu, mund të mundësohet duke u siguruar përfaqësuesve të studentëve një periudhë pushimi nga studimet, në mënyrë që ata të kenë kohë për t’i përfaqësuar plotësisht dhe në mënyrën e duhur studentët.

Rekomandimi 8:

Autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, MASHT dhe stafi i lartë i Universitetit të Prishtinës) duhet të trajtojnë mungesën e besimit të publikut lidhur me vlefshmërinë dhe besueshmërinë e përgjithshme të gradave akademike të Universitetit të Prishtinës, si pasojë e përhapjes së idesë se integritetin e përgjithshëm akademik të Universitetit e ka dëmtuar stafi i lartë, që ka arritur të avansohet në bazë të pretendimeve të pavend për punime shkencore të botuara (për shembull, një punim shkencor, që është plagjiaturë, botohet në revista “mashtruese” ose “të rreme” që nuk rekomandohen, aksesit ndaj të cilave është i hapur, etj.).

Për këtë arsye, emërimet në poste akademike dhe ngritjet në detyrë në Universitet duhen bazuar vetëm te merita, jo te lidhjet politike apo personale.

Në mënyrë të veçantë, kriteret që kërkojnë botime në “nivel ndërkombëtar” duhen zbatuar me përpikëri me qëllim që botimet të bëhen në revista të njohura ndërkombëtare që i nënshtrohen vlerësimit nga ekspertë të fushës, të mos përmbajnë plagjiaturë dhe për të cilët të mos ketë pretendime për autorësi “të rreme”.

Në mënyrë më të përgjithshme për rrezikun e plagjiaturës nga stafi akademik në punimet vetjake në gjuhën shqipe, autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës dhe MASHT) duhet të sigurojnë burime për krijimin e një indeksi të qëndrueshëm botimesh në gjuhën shqipe dhe të një programi kompjuterik kundër plagjiaturës në gjuhën shqipe.

Rekomandimi 9(a):

Autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, MASHT dhe stafi i lartë i Universitetit të Prishtinës) duhet të ulin numrin e pranimeve të studentëve të rinjë në Universitetin e Prishtinës derisa në gjithë fakultetet të arrihen në mënyrë të barabartë raporte të përshtatshme staf akademik: studentë.

Rekomandimi 9(b):

Të njëjtat autoritete të Kosovës duhet të analizojnë pritshmëritë nga mësimdhënia me kontratë dhe pagat për stafin akademik të Universitetit të Prishtinës, sidomos, për profesorët dhe stafin tjetër të lartë.

Sidomos duke patur parasysh trysnitë financiare ndaj buxheteve publike dhe kërkesave të përgjithshme për të dhënë mësim nga numri i lartë i studentëve të pranuar, duhet të bëhet një rritje e numrit të orëve që pritet të japë stafi akademik përpara se të marrë pagesa shtesë.

Gjithashtu, punësimi i gjithë stafit akademik të Universitetit të Prishtinës, pa përjashtim, duhet monitoruar nga afër nga autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, MASHT dhe stafi i lartë i Universitetit të Prishtinës), me qëllim që angazhimi i stafit ndaj Universitetit të mos kompromentohet për shkak të angazhimeve jashtë tij, sidomos, për shkak të dhënies mësim në institucione të tjera të arsimit të lartë.

Rekomandimi 10:

Në mënyrë më të përgjithshme lidhur me pagat e stafit akademik të Universitetit të Prishtinës, autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, MASHT dhe stafi i lartë i Universitetit të Prishtinës) duhet të angazhohen në një diskutim publik transparent për nivelin e këtyre pagave.

Nëse, në fakt, pagat e stafit akademik janë më të larta nga ç'do të pritej normalisht të ishin, duke bërë një krahasim në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar me grupe të profesioneve të tjera, autoritetet duhet të japin një shpjegim për këtë, ose ta rregullojnë këtë, në mënyrë që publikut t'i jepet siguri se jepen vetëm paga që janë të përshtatshme, të drejta dhe transparente.

Rekomandimi 11:

Universiteti i Prishtinës duhet të angazhohet në një analizë thelbësore të vazhdueshme dhe në krijimin e qasjeve të veta të mësimdhënies dhe mësimnxënies, përfshirë metodat e veta të vlerësimit.

Në mënyrë të veçantë, kjo analizë duhet të përfshijë kalimin tek vlerësimi, ku testohen njohuritë krijuese dhe analitike dhe jo të nxëniet përmendësh, që është i një niveli më të ulët.

Zhvillimet e këtij vlerësimi duhen shoqëruar me qasje të sigurta për të shmangur mashtrimin dhe plagjiaturën. Për shembull, siç përmendet tashmë te Rekomandimi 8 më sipër, autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës dhe MASHT) duhet të sigurojnë burime për krijimin e një programi kompjuterik kundër plagjiaturës në gjuhën shqipe. Kjo do të jetë me rëndësi të veçantë për parandalimin e plagjiaturës tek studentët lidhur me detyrat dhe dizertacionet, numri i të cilave me gjasë do të rritet në kuadër të qasjeve të reja të vlerësimit.

I duhet dhënë zgjidhje situatës së pakënaqshme në të cilën studentët duket se kanë mundësi që nënshtrihen disa here provimeve pasi mbeten gjatë vlerësimit, pa ndonjë kufizim të numrit apo gjatësisë së kohës në fjalë.

Rekomandimi 12:

Përveç teknikave për parandalimin e mashtrimit dhe plagjiaturës që përmenden te Rekomandimi 11 më lart, Universiteti i Prishtinës duhet të kërkojë rritjen dhe forcimin e rolit të Kodit të Etikës dhe të Këshillit të Etikës/Komisionit të Etikës si mjete për sigurimin e sjelljeve

etike të të gjithë stafit dhe studentëve. Për shkelje të Kodit të Etikës duhen përcaktuar sanksione të forta.

Kjo qasje duhet të trajtojë gjithë rreziqet e mundshme për “korrupsion të rëndomtë” në marrëdhëniet ndërmjet stafit akademik dhe studentëve, si: marrja apo dhënia e rryshfeteve, apo metodat “e tërthorta”, si në rastet kur anëtarët e stafit akademik u kërkojnë studentëve të blejnë tekstet e përgatitura prej tyre, apo të ndjekin orë mësimi shtesë kundrejt pagesës.

Në Kodin e Etikës duhet trajtuar si sjellja e stafit, ashtu dhe ajo e studentëve, dhe ai duhet përpiluar në një mënyrë gjithëpërfshirëse, me pjesëmarrësve të të gjithë akterëve, që gjithë stafit dhe studentëve t’u japë ndjesinë e pronësisë. Po ashtu, Këshilli i Etikës/Komisioni i Etikës duhet të funksionojë në një mënyrë që të konsiderohet e drejtë dhe transparente nga i gjithë stafi dhe studentët.

Siç sugjerohet te Rekomandimi 15 më poshtë, duhet të krijohet një model i këtij lloji Kodi të fuqishëm të Etikës që të jetë i vlefshëm për gjithë vendin. Universiteti i Prishtinës duhet të bashkëpunojë me universitetet e tjera publike në vend për ta realizuar këtë për mbarë vendin.

5 - UNIVERSITETET PUBLIKE NË QYTETET E TJERA

5.1 Ekspertët ishin të vetëdijshëm se diskutimi publik për integritetin e universitetit, që merret në analizë në Pjesën 4 më lart, në thelb, përqendrohej te Universiteti i Prishtinës. Sigurisht, njëri nga përfaqësuesit e OJQ-ëve, kënd vështrimet e të cilit jepen te Pjesa 4, kishte nënvizuar pikëpamjet e këtyre OJQ-ëve për çështje lidhur me universitetet publike në qytetet e tjera (shih paragrafin 4.6.7 më sipër). Sidoqoftë, ky ishte vetëm një kënd vështrim, dhe ekspertët e mirëpritën mundësinë për të diskutuar rreth universiteteve e tjera publike në mënyrë më të zgjeruar në një takim me stafin e lartë të këtyre universiteteve.

Takimi me Rektorët e universiteteve publike të qytetve të tjera në Kosovë

5.2 Në këtë takim, ishin të pranishëm Rektorët apo Zëvendësrektorët nga Universiteti i Gjakovës, Universiteti i Gjilanit, Universiteti i Pejës dhe Universiteti i Prizrenit.

Universitetet e veçanta

5.3 Ekspertët u përpoqën të përcaktojnë natyrën dhe shkallën e aktivitetit në çdo universitet. Kjo gjë do t'i ndihmonte ekspertët të arrinin të vlerësonin “realizueshmërinë” e universiteteve.

Pjesën më të madhe të informacionit që paraqitet tani në këtë vlerësim bazë, ekspertët e morën gjatë takimit dhe ekspertët shpresojnë që ta kenë interpretuar saktë këtë informacion. Të dhëna të tjera plotësuese ekspertët i morën nga puna kërkimore nga zyra. Sidoqoftë, në këtë kontekst, ekspertët arritën të kishin vetëm një akses shumë të kufizuar ndaj grupeve të faqeve të internetit të universiteteve në anglisht.

Universiteti i Gjakovës

5.4.1 U dha informacion se Universiteti i Gjakovës ka 2.800 studentë (75-78% femra). Ai është pasardhës i veprimtarive të Universitetit të Prishtinës në qytet, dhe ka Fakultetin e Edukimit (parashkollor dhe fillor), Fakultetin e Mjekësisë (mami dhe infermieri) dhe Fakultetin e Filologjisë. Gjithashtu, Universiteti ka paraqitur kërkesë për akreditimin e disa programeve të reja. Më përpara, ky Universitet ka qenë Shkollë e Lartë Pedagogjike, më pas u bë degë e Universitetit të Prishtinës.

5.4.2 Universiteti po bën përpjekje që të krijojë degë të Fakultetit të vet të Mjekësisë që nuk janë në universitete të tjera, për shembull, Prishtina nuk është akredituar për profesionin e mami. Studentët që ndjekin Fakultetin e Mjekësisë së Gjakovës nuk janë nga Prishtina, por nga qytete të tjera.

5.4.3 Gjakova ndodhet 83 km larg Prishtinës dhe udhëtimi zgjat afërsisht 90 minuta. Qyteti ka një popullsi prej rreth 90.000 banorë, që me bashkinë (përfshirë fshatrat përreth) arrin në një numër të përgjithshëm prej afërsisht 150.000 banorë.

Universiteti i Gjilanit

5.5.1 U dha informacion se Universiteti i Gjilanit është në vitin e tij të katërt. Ai ka katër fusha kryesore programesh: Informatikë, Ekonomi, Edukim (parashkollor dhe fillor) dhe Drejtësi. Ai ka 5 programe “Master”. Universiteti ka 6.500 studentë.

5.5.2 Gjilani gjendet 47 km larg Prishtinës dhe udhëtimi zgjat afërsisht 45 minuta deri në 1 orë. Popullsia e qytetit dhe e zonave përreth arrin në 133.000 banorë.

Universiteti i Pejës

5.6.1 U dha informacion se Universiteti i Pejës funksionon në këtë qytet qysh prej vitit 1984. Në vitet nëntëdhjetë, ka qenë Shkolla e Lartë Pedagogjike e Universitetit të Prishtinës dhe para 5 vitesh është bërë Universitet. Ka 5 Fakultete (Fakultetin e Biznesit, Juridikut, Agrobiznesit, Turizmit dhe Hotelarisë dhe të Arteve) dhe 18 programe (12 të nivelit “Bachelor”, 6 të nivelit “Master” dhe ka filluar të ofrojë programe në nivelin e doktoraturës). Universiteti ka 12.000 studentë.

5.6.2 Gjithashtu, Universiteti përfshin studentë nga Mali i Zi (në gjuhën boshnjake) dhe Shqipëria (në gjuhën shqipe). Universiteti është i rëndësishëm për studentët më të varfër, të cilët nuk i përballojnë vështirësitë financiare që të shkojnë në Prishtinë.

5.6.3 Në kushte normale, udhëtimi deri në Prishtinë zgjat afërsisht 90 minuta. E komuna e Pejës ka një popullsi prej 98.000 banorë, rreth 60.000 prej të cilëve jetojnë në qytet.

Universiteti i Prizrenit

5.7.1 U dha informacion se Universiteti i Prizrenit ka Fakultetin Ekonomik, Fakultetin e Edukimit, Fakultetin e Shkencave Kompjuterike, Fakultetin Juridik, Fakultetin e Shkencave të Jetës dhe Fakultetin e Filologjisë. Ka një Fakultet të gjuhëve boshnjake dhe turke. Universiteti ka 15.000 studentë. Ai ka 12 programe të nivelit “Master”.

5.7.2 Qyteti dhe komuna e Prizrenit kanë një popullsi prej rreth 200.000 banorë dhe një status shumë të rëndësishëm historik. Prizreni ndodhet 62 km larg Prishtinës dhe udhëzimi zgjat afërsisht 90 minuta.

5.7.3 Prania e Universitetit e rrit edhe më shumë statusin e qytetit. Ekspertëve iu tha se Universiteti sfidon dominimin e Universitetit të Prishtinës. Ai përmbush nevojat ekonomike dhe sociale të rajonit të vet dhe thith studentë nga Shqipëria dhe Maqedonia.

Koment përmblendhës për universitete të veçanta

5.8.1 Siç përmendet te paragrafi 4.6.7 më sipër, përfaqësuesi i një OJQ-ëje kishte nënkuptuar se krijimi i universiteteve të tjera publike kishte qenë një shtrirje e tepruar e pajustificuar e sistemit universitar. Sidoqoftë, informacioni bazë i marrë gjatë takimit me stafin e lartë të universiteteve publike në qytetet e tjera tregon se ekziston një faktor bazë pse janë ngritur këto universitete. Nisur nga standardet e përgjithshme ndërkombëtare, secili prej tyre duket se ndodhet në një zonë me popullsi të mjaftueshme, çka jep arsye për ngritjen e një universiteti. Secili prej tyre u ofron mundësinë për të ndjekur një universitet lokal studentëve të mundshëm për të cilët udhëtimi për në Universitetin e Prishtinës është mjaft i gjatë dhe nuk mund të bëhet vajtje-ardhje.

5.8.2 Sigurisht, kjo nuk do të thotë se nuk ekzistojnë shqetësime lidhur me realizueshmërinë aktuale të universiteteve të tjera publike në vend. Për shembull, 2.800 studentë duket si numër i vogël për një universitet bashkëkohor, dhe 3 Fakultete duket gjithashtu si një numër i kufizuar për të ofruar gamën e përshtatshme të programeve mësimore të një universiteti modern shumëdisiplinor. Më poshtë hulumtohen çështje të tjera lidhur me realizueshmërinë.

Disa çështje për diskutim lidhur me universitetet e publike në qytetet e tjera

Koherenca e ofrimit në nivel vendor?

5.9 Përshkrimi që u dha për gjithë këto universitete ishte se ato ishin pasardhëse të Fakulteteve të Universitetit të Prishtinës. Ekspertëve iu tha se Konferenca e Rektorëve vlerëson se çfarë duhet të ofrojë çdo universitet që të jetë tërheqës për rajonin e vet, dhe përpiqet të shmangë duplikimin me ofrimin diku tjetër, sidomos, në Universitetin e Prishtinës. Ekspertëve iu tha se, shpeshherë, ishte më mirë të studioje në një universitet në qytetet e tjera të Kosovës sesa të ndiqje Universitetin e

Prishtinës. Përsa i takon krahasimeve në nivel ndërkombëtarë, stafi i lartë i universiteteve të tjera publike në vend vuri në dukje se, për shembull, Serbia ka 11 universitete publike dhe Shqipëria 9.

Kërkesat formale për statusin e universitetit

5.10.1 Gjatë diskutimit të përgjithshëm, u pranua nga stafi i lartë se universitetet publike në qytetete tjera nuk i përmbushnin domosdoshmërisht gjithë kriteret për të gëzuar statusin e universitetit, por ishte me rëndësi që shtimi i numrit të universiteteve të vazhdohte.

5.10.2 Ekspertëve iu tha se kërkesat formale shkaktonin probleme. Formalisht, çdo program studimi kërkon një profesor të rregullt dhe dy anëtarë të tjerë të stafit me gradën "Doktor". Ekzistojnë probleme lidhur me këtë. U vu në dukje se shumë prej atyre të "brezit të parë" të profesorëve të Kosovës ishin tani mbi të 70-tat dhe kishin dalë në pension. U duk se disa statistika që u përmendën gjatë takimit tregojnë se në Kosovë janë akredituar 500 programe studimi, që nënkupton 1.500 anëtarë të stafit në nivelin e doktoraturës, megjithatë janë vetëm 140 profesorë të rregullt dhe 600 me gradën "Doktor". Në të ardhmen, nëse gjithçka shkon mirë, do të ketë më shumë njerëz me gradë "kompetente" "Doktor".

5.10.3 Këto çështje lidhur me mungesën e stafit me kualifikimet e përshtatshme janë në përputhje me kritikën e OJQ-ëve që dëgjuan ekspertët lidhur me problemet e plotësimit me staf në universitetet e tjera publike në Kosovë (shih paragrafin 4.6.7 më sipër).

Kërkimi dhe universitetet publike në qytetet e tjera

5.11.1 Nëse ka mungesa të stafit të kualifikuar me gradën "Doktor" për universitetet e tjera publike, kjo lidhet me çështje që kanë të bëjnë me kapacitetet e këtyre universiteteve për të bërë punë kërkimore. Çdo universitet reagon ndaj çështjes më të gjerë të kërkimit (aktiviteti kërkimor, mësimdhënia e mbështetur me punë kërkimore dhe stafi aktiv në punë kërkimore).

5.11.2 Universiteti i Gjakovës vuri në dukje nevojën e fakulteteve për vend dhe pajisje që të bëjnë kërkime. Ky Universitet propozoi programe të përbashkëta doktorature me universitete të BE-së. Programet nuk kishin nevojë për 3 anëtarë me orar të plotë të stafit me gradën "Doktor", por mund të angazhonin stafin e partnerëve në programet e nivelit "Master"/"Doktor" në gjuhën angleze.

5.11.3 Gjithashtu Universiteti i Gjilanit sugjeroi se ai nuk mund t'i përmbushë kërkesat aktuale për plotësimin me staf, sidomos, sepse kufizimet në buxhet pengonin emërimin e numrit të kërkuar të profesorëve. Ky Universitet përmendi, gjithashtu, bashkëpunimin në nivel ndërkombëtar për programet në nivel doktorature dhe "Master", përfshirë programet në gjuhën angleze. "Erasmus+" duhet përdorur për krijimin e lëvizshmërisë së stafit dhe studentëve.

5.11.4 Universiteti i Pejës përmendi shpresën se studentët, që merrnin gradën "Doktor" në vende të tjera, do të ktheheshin të punonin në arsimin e lartë në Kosovë.

5.11.5 Universiteti i Prizren argumentoi se duhet të ketë më shumë bashkëpunim ndërmjet universiteteve publike që kanë programe në nivelin e doktoraturës. Ndërkohë, stafi e merrte gradën "Doktor" kryesisht jashtë vendit (p.sh.: Shqipëri, Maqedoni dhe Serbi).

Këshilli i Rektorëve dhe marrëdhëniet ndërmjet universiteteve publike në qytetet e tjera dhe Universitetit të Prishtinës

5.12.1 Këshilli i Rektorëve ishte krijuar tre muaj më parë. Në të marrin pjesë Ministri dhe Drejtori i Agjencisë për Akreditim. Përgjithësisht, krijimi i Këshillit të Rektorëve mbështetej si një ide e mirë.

5.12.2 Sidoqoftë, gjatë diskutimit të mëtejshëm individual me njërin prej anëtarëve të stafit të lartë të një universiteti publik, ekspertëve iu sugjerua se bashkëpunimi ndëruniversitar ndodh kryesisht ndërmjet gjashtë universiteteve publike të qyteteve të tjera, dhe se Universiteti i Prishtinës nuk përfshihet. Gjashtë universitetet publike të qyteteve të tjera mblidhen në mënyrë jo-formale. Gjithashtu, u sugjerua se në këto universitetet niveli i mbetjeve në provim dhe niveli i përsëritjeve nuk janë aspak aq të larta sa në Universitetin e Prishtinës. Kur u pyet nga ekspertët, ky individ u duk se

pajtohej me atë se mund të kishte njëfarë vlere që përmasat e Universitetit të Prishtinës të zvogëloheshin dhe programet e Prishtinës të kalonin diku tjetër.

Sjellja etike dhe universitetet publike në qytetet e tjera

5.13.1 Me përfaqësuesit e universiteteve të tjera publike në vend u diskutua për Kodet e Etikës. Ekspertëve iu tha se gjithë universitetet publike kanë statut, çdo universitet ka rregulloret e veta dhe secili ka një Kod të Etikës. Për këto Kode të Etikës nuk ekziston ndonjë model për gjithë vendin. Universiteti i Pejës shpjegoi se, kur përgatiti Kodin e vet, universiteti mori shembujt më të mirë nga vende të ndryshme. Në Universitetin e Prizrenit, ishin përfshirë të gjithë: stafi akademik, studentët dhe stafi administrativ.

5.13.2 Lidhur me atë se si zbatohen Kodet, Universiteti i Prizrenit ka një Komision që merret me Kodin. Përgjithësisht, universitetet e tjera publike në vend thanë se veprimet vareshin nga natyra e rasteve, por gjithë rastet, që nuk janë akte kriminale, trajtohen në bazë të Kodeve. U dhanë shembuj të përdorimit të sanksioneve kundër studentëve që mashtronin në provime. Lidhur me plagjiaturën nga ana e studentëve, u dha shembulli i një Kodi që kërkon që studentët të nënshkruajnë deklaratat, ndonëse kjo mund të jetë më shumë në nivelin e gradës “Master” dhe “Doktor”. Një universitet theksoi se ai ka Kode të veçanta për stafin dhe studentët.

“Korrupsioni i rëndomtë” dhe universitetet publike në qytetet e tjera

5.14.1 Përfaqësuesit e universiteteve të tjera publike u pyetën lidhur me “korrupsionin e rëndomtë” (domethënë, abuzime të tilla të mundshme kur stafi kërkon ose pranon rryshfete nga studentët etj.).

5.14.2 Në Universitetin e Pejës, ekspertëve iu tha se ishin në fuqi mekanizma për t’i kontrolluar këto raste. Ekzistonin kuti për depozitim të ankesave. Nëse ndodhnin raste të tilla, për to bëhej kallëzim në prokurori dhe në polici. Rektori mund ta pushojë stafin nga puna. Rektori mund të zhvillojë takime me studentët pa praninë e stafit. Ky anëtar i stafit të lartë është i mendimit se tani është shumë më e vështirë që të ndodhë “korrupsioni i rëndomtë”.

5.14.3 Për Universitetin e Gjilanit u theksua se, në universitete të vogla, është shumë vështirë që rryshfetet etj. të kalojnë pa u marrë vesh. Sigurisht, stafi nuk kërkon favore të natyrës seksuale. U përdor fraza – “dëshirë për t’i thënë ndal të keqes nga Prishtina”.

Disa vërejtje përmblyëse për universitetet e tjera publike

5.15.1 Është e qartë se ekzistojnë probleme që duhen trajtuar e zgjidhur gjatë zhvillimit të vazhdueshëm të universiteteve publike në qytetet e tjera. Është me rëndësi thelbësore të sigurohet që çdo universitet të arrijë përmasat që lejojnë t’u ofrojë studentëve një përvojë të mirëfilltë universitare, dhe me një numër të mjaftueshëm fakultetesh dhe programesh lëndore që ofrojnë një gamë shumë të gjerë programesh mësimore për të mbështetur sinergjitë akademike dhe bashkëpunimet ndërdisiplinore që priten nga një universitet modern. Do të jetë e domosdoshme që çdo universitet t’i përmbushë kriteret formale për statusin e universitetit, sidomos, lidhur me numrin e stafit me kualifikimet e përshtatshme në nivelin e doktoraturës. Më tej, ky nivel i plotësimit të stafit duhet të sigurojë një bazë shumë të gjerë për kryerjen e aktivitetit kërkimor që përmbush standardet ndërkombëtare dhe e mbështet gjithë mësimdhënien me punë kërkimore.

5.15.2 Sidoqoftë, edhe pse ka sfida që duhen përmbushur, duket se ekziston një argument thelbësor për ekzistimin e universiteteve të tjera publike. Në përgjithësi, secili prej tyre ka popullsinë e mjaftueshme në zonë që të sigurojë bazën për të patur një universitet, dhe secili siguron qasje të lehtë ndaj universitetit lokal për studentët për të cilët vajtje-ardhja nga Universiteti i Prishtinës është e pamundur. Në mënyrë më specifike, duket se ka një perceptim më pozitiv se universitetet publike në qytetet e tjera kanë më pak probleme se Universiteti i Prishtinës lidhur me “sjelljen joetike” të stafit dhe studentëve. Duke patur parasysh këto krahasime dhe për të siguruar realizueshmërinë e universiteteve publike në qytetet e tjera, duket se ekziston një argument serioz për njëfarë

rishpërndarjeje të konsiderueshme të stafit dhe burimeve të tjera nga Prishtina në drejtim të universiteteve publike në qytetet e tjera.

Rekomandimet në Pjesën 5 (lidhur me universitetet publike në qytetet e tjera)

Rekomandimi 13:

Ndërsa pranohet se vendndodhja e universiteteve të tjera publike në Kosovë justifikohet në bazë të numrit të mjaftueshëm të popullsisë në zonat e tyre, dhe qasjet që këto universitete sigurojnë në nivel vendor për studentët që do ta kishin të pamundur vajtje-ardhjen në Prishtinë, autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, MASHT dhe stafi i lartë i universiteteve publike në qytetet e tjera) duhet të sigurojnë që çdo universitet publik të jetë vërtet i realizueshëm si universitet.

Në mënyrë të veçantë, autoritetet kosovare duhet të sigurojnë që çdo universitet:-

- (f) të ketë një numër të mjaftueshëm studentësh që garanton një komunitet universitar plot jetë
- (g) të ketë një gamë mjaftueshëm të gjerë lëndësh dhe programesh akademike me qëllim arritjen e sinergjive të shëndetshme akademike dhe të bashkëpunimit të përshtatshëm ndërdisiplinor ndërmjet disiplinave
- (h) të mund të ofrojë programe që përmbushin nevojat e komunitetit vendor në mënyrë koherente
- (i) të ketë një numër të mjaftueshëm të stafit akademik me kualifikimet e përshtatshme për realizimin e secilit prej programeve të tij
- (j) të mund të arrijë një bazë mjaftueshëm të gjerë të aktivitetit kërkimor cilësor, për të arritur rezultate të nivelit ndërkombëtar në kërkime dhe për të siguruar që e gjithë mësimdhënia të mbështetet plotësisht nga puna kërkimore
- (k) të plotësojë kërkesat formale për statusin e universitetit në bazë të ligjit për arsimin e lartë

Rekomandimi 14:

Duke mbështetur rolin e universiteteve publike në qytetet e tjera në gjithë sistemin e arsimit të lartë në Kosovë, autoritetet përkatëse kosovare (Qeveria e Kosovës, MASHT, Konferenca e Rektorëve dhe stafi i lartë i Universitetit të Prishtinës dhe i universiteteve publike të tjera) duhet të marrin seriozisht parasysh reduktimin e përmasave relative të Universitetit të Prishtinës, dhe rishpërndarjen e disa prej programeve, stafit dhe burimeve të tjera të tij tek universitetet e tjera publike.

Rekomandimi 15:

Të njëjtat autoritete të Kosovës duhet të mbështeten tek perceptimi i dukshëm se në universitetet e tjera publike risku për korrupsion ndaj integritetit të tyre është më i vogël se në Universitetin e Prishtinës. Këtu duhen përfshirë universitetet publike në qytetet e tjera që kontribuojnë për krijimin në shkallë vendi të modelit të një Kodi të qëndrueshëm të Etikës për stafin dhe studentët në arsimin e lartë, duke u mbështetur në punën që ka bërë tashmë çdo universitet lidhur me Kodet.

6– INSTITUCIONET PRIVATE TË ARSIMIT TË LARTË (IAL-të)

Fushëveprimi i arsimit të lartë privat

6.1.1 Sipas Planit Strategjik të Arsimit në Kosovë, 2017-2021, në vend funksionojnë tridhjetë institucione të licencuara private të arsimit të lartë. Sidoqoftë, në website e Agjencisë së Kosovës për Akreditim (AKA) renditen vetëm njëzetënëntë. (Kjo mospërputhje me një numër mund të jetë thjesht çështje e kohës kur një institucion ka marrë apo humbur licencën kohët e fundit).

6.1.2 Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë, 2017-2021, jep shifrën prej 122.000 studentësh në arsimin e lartë (AL), por është e paqartë sa prej tyre janë regjistruar në institucionet private të arsimit të lartë. Ajo që del qartë nga website i AKA-së është se institucionet ndryshojnë përsa i takon numrit të programeve të akredituara që ofrojnë (nga vetëm një ose dy deri në tridhjetedy) dhe gamës së fushave lëndore që mbulojnë. Duke u përputhur me dëshirën e Qeverisë së Kosovës për përmirësimin e lidhjes ndërmjet programeve studimore dhe punësimit, duket se shumë prej programeve që ofrohen kanë fokus profesional në fusha, si, për shembull, biznes dhe financë dhe fushat që lidhen me shëndetësinë.

6.1.3 Disa prej institucioneve private të arsimit të lartë kanë lidhje me universitete të vendeve të tjera, por asnjëri prej tyre nuk i ka përmbushur kriteret, brenda Kosovës, për të marrë statusin e universitetit me kompetencën ligjore për dhënien e doktoraturave.

Gama e të dhënave të mbledhura për institucionet private të arsimit të lartë

6.2.1 Për shkak të kohës së kufizuar, me përfaqësuesit e një kolegji privat për të diskutuar lidhur me kolegjin, zhvillimin dhe historikun e tij, dhe pikëpamjet e stafit për vendin e institucioneve private të arsimit të lartë në sistemin arsimor në Kosovë, u zhvillua vetëm një takim. Kjo do të trajtohet në mënyrë më të hollësishme më poshtë dhe te pjesa për AKA-në.

6.2.2 Përveç këtij takimi, gjatë takimeve të ndryshme dhe përmes kërkimeve nga zyra ekspertët përftuan një ide për sektorin privat të arsimit të lartë.

Të dhëna nga takimet

Agjencia kundër Korrupsionit

6.3.1 Agjencia ka disa kompetenca për të hetuar shkeljet e dyshuara në sektorin e arsimit të lartë, përfshirë në institucionet private të arsimit të lartë. Shkeljet mund të jenë shkelje penale, por dhe shpërdorime administrative.

6.3.2 Ndërsa Agjencia ishte e vetëdijshme për shqetësimet lidhur me problemet në sektorin e universiteteve publike, si: plagjiatura, botimet në revista të rreme dhe proceset e manipuluar për ngritjen në detyrë, megjithatë besimi shprehur për sektorin e universiteteve publike ishte më i madh se për institucionet private të arsimit të lartë – ndonëse Agjencia nuk kishte asnjë shqetësim real përsa i takon institucioneve private të arsimit të lartë që funksionojnë si fabrika gradash.

6.3.3 Fusha e vetme e shqetësimit që u shpreh, ishte numri i anëtarëve të stafit të institucioneve private të arsimit të lartë, të cilët punonin në sektorin e universiteteve shtetërore – nga sa thuhet, 80% e anëtarëve të stafit të institucioneve private të arsimit të lartë. Hapat për kufizimin e numrit të vendeve të punës që stafi mund të mbajë njëherazi, parashikoheshin në projektligjin e ardhshëm, por në kohën që u zhvillua takimi, kjo gjë ende ishte në shqyrtim në Kuvendin e Kosovës.

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (MASHT)

6.4.1 Gjatë takimit me Ministrin dhe stafin e lartë të Ministrisë, Ministri u shpreh se gjithë institucionet private të arsimit të lartë gëzonin statusin e Kolegjit Universitar, ndërsa asnjëri prej tyre ende nuk

kishte arritur kompetenca të plota si universitet. Ai vuri në dukje disa shqetësime lidhur me cilësinë e ofrimit të arsimit privat të lartë dhe me numrin e institucioneve që ishin.

6.4.2 Për të inkurajuar cilësinë, Ministri përmendi se në ndonjë rast ofrimi privat i arsimit të lartë ishte mbyllur (përfshirë një universitet “fantazmë”), dhe se inspektimi dhe monitorimi më nga afër i sistemit të arsimit të lartë në përmbushjen e kërkesave të veta ligjore të planifikuara për të ardhmen do të ishin të dobishëm. Gjithashtu, Ministri u shpreh se, gjatë dymbëdhjetë muajve të fundit, në gjithë sistemin e arsimit të lartë shtatëdhjetenjë programe kishin qenë të pasukseshëm në marrjen e akreditimit nga AKA, që tregonte se po reduktohej ofrimi me cilësi të dobët.

Agjencia e Kosovës për Akreditim

6.5.1 Vetë roli i Agjencisë së Kosovës për Akreditim do të trajtohet në një pjesë më vete (Pjesa 7) më poshtë, por lidhur me institucionet private të arsimit të lartë duhet të vihen në dukje këto çështje.

6.5.2 Për sektorin privat të arsimit të lartë parashikoheshin kritere të caktuara që duhet të përmbusheshin për qëllim akreditimi. Në kohën kur u zhvillua takimi, u tha se ishin akredituar tridhjetë institucione dhe mbi katër qind programe, por aktualisht gjashtë institucione private të arsimit të lartë nuk lejoheshin që të rekrutonin studentë për shkak të shqetësimeve që ekzistonin lidhur me to. Akreditimi nga ana e AKA-së dhe licencimi nga ana e Qeverisë ishin të dyja të nevojshme për funksionimin e institucioneve të arsimit të lartë. AKA mernte në analizë cilësinë e ofrimit, ndërsa procesi i licencimit nga ana e Qeverisë ishte një praktikë teknike që siguronte përmbushjen e kritereve të caktuara. Ekzistonte një sensibilizim i qartë lidhur me rrezikun e mbivendosjes në këto dy praktika, dhe bëheshin përpjekje për të shmangur përsëritjen. Gjithashtu, u vërejt se ekzistonte një shqetësim i vazhdueshëm lidhur me atë se mos kishte më shumë institucione nga ç’ishte e nevojshme.

6.5.3 Akreditimi ndërkombëtar ishte i mundshëm, por nëse institucioni i arsimit të lartë kishte dëshirë që të jepte një gradë kosovare, atëherë kusht paraprak ishte “vërtetimi” i akreditimit ndërkombëtar nga AKA-ja. Kjo kishte nevojë të shtjellohej më tej dhe duhet të ishte një proces i rëndësishëm. Ky nuk duhej të shihej thjesht si miratim i gatshëm i akreditimit ndërkombëtar.

6.5.4 Përsa i takon statusit të institucionit, vlerësimi që i bën AKA institucioneve të arsimit të lartë bazohet te kriteret e caktuara me qëllim që të përcaktojë nëse ato janë, për shembull, Kolegj Universitar apo Universitet. Më tej, jepen rekomandime për Qeverinë, e cila, faktikisht, u jep statusin institucioneve private të arsimit të lartë.

6.5.5 Ekzistonte shqetësimi lidhur me risqet që paraqiste ndaj integritetit stafi akademik që mbante shumë vende pune, shpeshherë, si në sektorët publikë, ashtu dhe ato privatë të arsimit të lartë. Ligjërisht nuk duhet të mbahen më shumë se dy vende pune, dhe AKA po ndërmernte hapa për të siguruar përputhshmërinë me këtë kërkesë. Specifikat e këtyre hapave do të trajtohen në Pjesën 7 më poshtë për AKA-në.

Organizatat joqeveritare

6.6.1 U zhvilluan takime me dy OJQ-ë dhe secila kishte kritika për sistemin e institucioneve private të arsimit të lartë. Njëra pretendonte se institucionet private të arsimit të lartë pranonin hapur rryshfete – ndonëse nuk u paraqit asnjë provë në mbështetje të kësaj. Tjetra komentoi për stafin akademik nga sektori publik që përvidhej për një punë të dytë në institucionet private të arsimit të lartë për të plotësuar pagat e veta.

Sektori i universiteteve publike

6.7.1 Me stafin e lartë nga sektori i universiteteve publike u zhvilluan dy takime. Fillimisht, u zhvillua takimi me stafin e lartë nga Universiteti i Prishtinës, dhe më pas, në veçanti, u zhvillua një takim me

stafin e lartë nga universitetet e tjera publike.

6.7.2 Lidhur me dispozitën që rregullon institucionet private të arsimit të lartë i vetmi koment që u bë, ishte pranimi se stafi akademik mund të përfshihet në shumë vende pune. Sidoqoftë, u theksua se po bëheshin hapa për të siguruar përmbushjen e kërkesave ligjore për mbajtjen e jo më shumë se dy vende pune. Ndër këto hapa përfshihej kërkesa që stafi të ishte i disponueshëm për të dhënë mësim në universitetin publik ndërmjet orës 8.00 të mëngjesit deri në orën 4.00 pasdite, duke siguruar kështu që angazhimi i tyre kryesor të ishte për atë vend pune.

Sektori i universiteteve private

6.8.1 Siç vihet në dukje më lart, u zhvillua një takim me stafin e një kolegji privat dhe gjatë këtij takimi u njoftua se shumë prej pjesëtarëve të stafit të kolegjit kishin studiuar jashtë vendit, e kështu, u arsyetua, kishin më shumë dijeni për proceset e sigurimit të cilësisë dhe si duhej siguruar filozofia e integritetit. Ai kishte qenë institucioni i parë i arsimit të lartë në Kosovë që kishte patur Manualin e vet për Sigurimin e Cilësisë, dhe ishin ndërmarrë hapa për të patur një Kod të Etikës me qëllim minimizimin e mashtrimit si: plagjiaturën. Gjithashtu, gjithë studentët plotësonin një modul hyrës për etikën. Gjithashtu, përdorshin proceset e Universitetit të Britanisë së Madhe për sigurimin e cilësisë dhe sistemi i tij kundër plagjiaturës, Turnitin.

6.8.2 Pranohej se stafi, që kishte shumë vende pune akademike, ishte problematik dhe një sfidë potenciale ndaj integritetit. Sidoqoftë, u komentua gjithashtu se kërkesat e sistemit, që aktualisht i kufizojnë institucionet private të arsimit të lartë në statusin e Kolegjit Universitar, nënkuptojnë se është e pamundur që stafi të ketë avansimin e duhur në karrierë (siç është kalimi në statusin e profesorit), e kështu, stafi, që mund të dojë të punojë vetëm në sektorin e institucioneve private të arsimit të lartë, duhet të punojë edhe në sektorin publik me qëllim që t'i marrë këta tituj.

6.8.3 Ky institucion kishte një angazhim të madh ndaj cilësisë, por dukej më pak i bindur përsa i takon cilësisë së përgjithshme të sektorit të institucioneve private të arsimit të lartë. Ky institucion e pranonte nevojën që sistemi arsimor në Kosovë të sigurohej për cilësinë dhe integritetin, por ishte e qartë se përfaqësuesve të institucionit disa prej detyrimeve (si: vizita për inspektimin vjetor) u dukeshin të bezdisshme për institucionin e tyre. Ata argumentuan se do të ishte e përshtatshme një qasje më e përpunuar për ofruesit e besuar.

Studentët

6.9.1 Një takim u zhvillua me përfaqësuesit e studentëve, por vetëm dy studentë morën pjesë, që të dy nga sektori publik i arsimit të lartë. Ndërsa është e qartë se kjo e kufizon numrin e pikëpamjeve, gama e komenteve dhe niveli i debatit ndërmjet dy përfaqësuesve të studentëve ishin mbresëlënës dhe dhanë një panoramë jashtëzakonisht të arsyetuar të sistemit nga kënd vështrimi i studentëve.

6.9.2 Studentët nga institucionet private të arsimit të lartë u përfshinë në një përfaqësim të studentëve nga i gjithë vendi, kështu që u krijuan mundësi për shkëmbimin e kënd vështrimeve si në sektorin publik, ashtu dhe në atë privat.

6.9.3 U tha se, përgjithësisht, studentët nga institucionet private të arsimit të lartë kishin më pak ankesa për leksionet dhe cilësinë e mësimdhënies. Tendencia ishte që komentet negative për institucionet private të arsimit të lartë të ishin për faktin që nuk i përdornin aq sa duhet tekstet dhe që mbështeteshin më shumë në një numër të madh prezantimesh për të dhënë mësim. (Sigurisht, kjo mund të konsiderohet si një përpjekje e institucioneve private të arsimit të lartë për të qenë novatorë, ndërsa shumë prej studentëve të tyre kanë supozime tradicionale lidhur me atë se cilat duhen quajtur metoda të përshtatshme mësimdhënieje.)

6.9.4 Koment u bë edhe për pjesëtarë të stafit të universiteteve publike që nuk u përmbaheshin angazhimeve për të dhënë mësim, pasi punonin për përfitim personal në institucione private të arsimit

të lartë. Kjo konsiderohej se ishte në dëm të studentëve në universitetet publike.

6.9.5 Të dy përfaqësuesit e studentëve ishin të vetëdijshëm përsa i takon akuzave në të kaluarën për korrupsion, që bëheshin për stafin e AKA-së dhe për institucionet private të arsimit të lartë. Gjithashtu, ata sugjeruan se ekzistonin disa shqetësime publike lidhur me cilësinë e sektorit privat të arsimit të lartë, ndërsa flitej për studentë analfabetë që merrnin kualifikime.

6.10 Të dhënat nga kërkimet nga zyra

6.10.1 Përsa i takon institucioneve private të arsimit të lartë u analizuan burime të ndryshme. U vunë në dukje sidomos këto argumente.

6.10.2 Lidhur me arsimin e lartë, “Programi i Qeverisë së Kosovës, 2015-2018” parashtroi kryesisht argumente të përgjithshme si duhet mbështetur dhe zhvilluar arsimit i lartë. Duhet t’i kushtohet rëndësi më e madhe përmirësimit të cilësisë së sektorit. Është e qartë se kjo vlen për gjithë institucionet, përfshirë institucionet private të arsimit të lartë, por një argument specifik sillet për “rritjen e kërkesave dhe të kontrollit të cilësisë së ofruesve jopublikë” (f. 65). Gjithashtu, me rëndësi është theksi (f. 66) te institucionet e arsimit të lartë që të sigurojnë ngritjen dhe funksionimin si duhet të Këshillave të Etikës, dhe te gjithë universitetet që të fuqizojnë njësitë e sigurimit të cilësisë.

6.10.3 Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim (2015), “Vlerësimi i riskut për korrupsion në sektorin e arsimit në Kosovë”, identifikon (f. 21) çështjen e stafit të institucioneve të arsimit të lartë që kanë shumë vende pune në disa institucione.

6.10.4 Projektligji për arsimin e lartë në Kosovë (2015) parashikon kërkesa të ndryshme për institucionet private të arsimit të lartë. Ato duhet të krijojnë dhe të mbajnë sisteme formale të sigurimit të cilësisë, përfshirë përdorimin e mekanizmave për vlerësimin e studentëve (Neni 9). Më pas, Kreu XI përcakton kërkesa të mëtejshme specifike për institucionet jopublike të arsimit të lartë, si: kërkesat për plotësimin me staf dhe stabiliteti financiar.

6.10.5 Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë, 2017-2021 (korrik 2016) identifikon (f. 18) çështjen e mashtrimit në sistemin arsimor dhe nënvizon pranimin në përgjithësi të problemit, që është shqetësuese. Objektivi strategjik 7 është për arsimin e lartë, por është e qartë se teksti sjell argumentin se ai lidhet në mënyrë thelbësore me strategjinë e përgjithshme. Prioriteti kryesor i Objektivit strategjik 7 është përmirësimi i cilësisë në sistemin e përgjithshëm të arsimit të lartë, publik dhe privat, duke identifikuar më tej anë të ndryshme. Vërehet të thuhet se nevoja për ngritjen e nivelit të etikës, transparencës dhe integritetit kërkon “kujdes të veçantë” (f. 77). Rezultatet e pritshme 7.2 përqendrohen te zhvillimi i stafit, dhe më pas, 7.3 përqendrohet në mënyrë të veçantë te ajo që mekanizmat për sigurimin e cilësisë në arsimin e lartë të jenë plotësisht funksionale. Aktiviteti i mundshëm 7.7.3 (f. 82) sugjeron funksionalizimin e këshillave të etikës në institucionet e arsimit të lartë, që duhet mirëpritur. Këto janë hapa pozitive, por gjithashtu, duhet vënë në dukje se te pjesa “Supozimet dhe rreziqet” identifikohet mungesa e interesimit të stafit akademik për të ndjekur programet e trajnimit për rritjen e kapaciteteve (f. 84). Është e qartë se këto argumente lidhen me arsimin e lartë në përgjithësi, por do të jetë me rëndësi për institucionet private të arsimit të lartë që të sigurojnë që t’i përmbushin kërkesat e Strategjisë, në mënyrë që cilësia dhe integriteti i tyre të jetë i padiskutueshëm.

Disa komente të përgjithshme për institucionet private të arsimit të lartë

6.11.1 Përsa i takon sektorit privat të arsimit të lartë, dolën në pah pikëpamje të ndryshme kundërtëne. Lidhur me sektorin u shpreh besim dhe mosbesim, si për cilësinë, ashtu dhe për integritetin. Anëtarët e stafit nga kolegji privat thanë se po bënin përpjekje për një arsim cilësor, duke ndjekur përvojën më të mirë ndërkombëtare. Sidoqoftë, burime të shumta shprehën shqetësim për numrin e institucioneve dhe cilësinë e disave. Një pikëpamje tjetër e zakonshme ishte shqetësimi për stafin akademik që punon në disa vende pune në institucione të ndryshme.

Rekomandimet në Pjesën 6 (lidhur me institucionet private të arsimit të lartë [IAL-të] në sistemin e arsimit të lartë)

Rekomandimi 16:

Gjithë akterët përkatës në sistemin arsimor të Kosovës (Qeveria e Kosovës, MASHT, Agjencia e Kosovës për Akreditim [AKA] dhe stafi i lartë i institucioneve private të arsimit të lartë) duhet të tregojnë kujdes të madh përsa i takon cilësisë që ofrohet në sektorin privat të arsimit të lartë. Kur evidentohen raste të institucioneve private që ofrojnë cilësi të dobët apo integritet jo të plotë, ato duhen mbyllur.

Rekomandimi 17:

Autoritetet përkatëse të Kosovës (Qeveria e Kosovës, MASHT, AKA dhe stafi i lartë i institucioneve publike dhe private të arsimit të lartë) duhet t'i zbatojnë plotësisht dhe në vijimësi masat për të siguruar që stafi akademik të mos punojë në më shumë se dy vende pune.

7 – AGJENCIA E KOSOVËS PËR AKREDITIM (AKA)

Gama e të dhënave të mbledhura për Agjencinë e Kosovës për Akreditim

Të dhënat nga takimet

Takimi me Drejtorin në Detyrë të Agjencisë së Kosovës për Akreditim

7.1.1 Drejtori në Detyrë i AKA-së bëri një përshkrim të përmbledhur të madhësisë së vogël të organizatës, por theksoi se AKA po bënte përpjekje për realizimin e detyrimit të saj që ishte akreditimi i gjithë institucioneve të arsimit të lartë në Kosovë dhe të çështjeve lidhur me sigurimin e cilësisë. AKA është anëtare me të drejta të plota e Shoqatës Evropiane për Sigurimin e Cilësisë në Arsimin e Lartë (ShESCAL). Formalisht, Agjencia është e pavarur, por financohet nga Qeveria, plus ka vendosur tarifa për akreditimin. (Gjithë fondet e mbetura kthehen në Qeveri.) Anëtarët e stafit janë shërbyes civilë dhe japin llogari përpara një Bordi prej nëntë anëtarësh, tre prej të cilëve janë përfaqësues ndërkombëtarë. Gjithë anëtarët e Bordit janë emërimet të Ministrisë.

Gjithashtu, Drejtori në Detyrë u tregua i hapur lidhur me vështirësitë e mëparshme që kishte kaluar Agjencia dhe që kishin sjellë si rezultat dorëheqjen e stafit të lartë dhe emërimin e saj të mëpasshëm si Drejtor.

7.1.2 Për sektorin e arsimit të lartë parashikoheshin kritere të caktuara që duhet të përmbusheshin për qëllim akreditimi. Në kohën kur u zhvillua takimi, u tha se ishin akreditur tridhjetë institucione dhe mbi katër qind programe, por aktualisht gjashtë institucioneve private të arsimit të lartë nuk u lejohej që të rekrutonin studentë për shkak të shqetësimeve lidhur me ta. Akreditimi nga ana e AKA-së dhe licencimi nga ana e Qeverisë ishin të dyja të nevojshme për funksionimin e institucioneve të arsimit të lartë. AKA merre në analizë cilësinë e ofrimit, ndërsa procesi i licencimit nga ana e Qeverisë ishte një praktikë teknike që siguronte përmbushjen e kritereve të caktuara. Sensibilizimi ishte i qartë lidhur me rrezikun e mbivendosjes në këto dy praktika, dhe ishin bërë përpjekje për të shmangur përsëritjen. Gjithashtu, u vu në dukje se kishte një shqetësim të vazhdueshëm lidhur me ekzistencën e një numri mjaft të madh institucionesh.

7.1.3 Akreditimi ndërkombëtar ishte i mundshëm, por nëse institucioni i arsimit të lartë donte të jepte një gradë kosovare, atëherë kusht paraprak ishte “vërtetimi” i akreditimit ndërkombëtar nga AKA-ja. Kjo duhej shtjelluar më tej dhe duhet të ishte një proces i rëndësishëm. Ai nuk duhej parë thjesht si miratim i gatshëm i akreditimit ndërkombëtar.

7.1.4 Për vitin 2017, Agjencia për Akreditim po vinte në funksion një sistem të ri për menaxhimin e të dhënave, që do të regjistronte gjithë stafin akademik (më përpara, kjo kishte qenë kërkesë vetëm për stafin e institucioneve private të arsimit të lartë). Sistemi i ri do të thonte se mbajtja e disa vende pune (përveç dy vendeve të punës që lejoheshin) do të ishte e identifikueshme lehtësisht, dhe pra, do të zbatohet në mënyrë më të efektshme. Gjithashtu, sistemi do të merrte në konsideratë verifikimin e kualifikimeve dhe hollësive, si: statusi i specializimit për stafin e institucioneve të arsimit të lartë.

7.1.5 Drejtori në Detyrë theksoi nevojën për ofrimin e sistemeve përmes internetit që do të mundësonte akses të hapur për publikun (sidomos, prindërit dhe studentët), në mënyrë që të mund të kishte transparencë lidhur me vendimet për akreditim. Gjithashtu, ajo mbështeti qasjen më të hapur ndaj të dhënave nga institucionet e arsimit të lartë.

7.1.6 Aktualisht, akreditimet bëheshin vetëm nga ekspertë ndërkombëtarë. Këta ishin persona të njohur për AKA-në përmes lidhjeve me Agjenci të tjera të Sigurimit të Cilësisë. Kjo ndihmonte për të siguruar integritetin e sistemit, por, gjatë diskutimit, u ra dakord se mospërfshirja e stafit akademik në Kosovë ishte e padobishme, meqenëse mbajtja e pjesëtarëve të tij të angazhuar do të shërbente për krijimin e ekspertizës së akreditimit, shkëmbimin e standardeve akademike dhe përfitim të idesë së

qëllimit moral në gjithë sistemin arsimor. Për këtë arsye, u ra dakord se përfshirja dhe integrimi gradual i stafit akademik kosovar në ekipet e akreditimit do të ishte një hap pozitiv.

7.1.7 Gjithashtu, po krijoheshin lidhje me Unionin Studentor Evropian për sigurimin e përfaqësimit të studentëve në komisione për akreditimin, por, për shkak të kostove dhe praktikaliteteve, përfshirja e studentëve në akreditime ishte vetëm një praktikë rastësore. Sidoqoftë, Drejtori në Detyrë argumentoi fuqishëm se ekzistonte nevoja që studentët e sistemit kosovar të arsimit të lartë të përfshiheshin më shumë dhe më formalisht në proceset e sigurimit të cilësisë në institucionet e arsimit të lartë. Vlerësimet e programeve nga ana e studentëve duheshin përdorur në mënyrë më të përgjithshme dhe të bëheshin pjesë kryesore e proceseve të sigurimit të cilësisë. Gjithashtu, Drejtori pranoi se institucionet e arsimit të lartë duhet të rrisin kapacitetet si duhet t'i trajtojnë ankesat e studentëve.

7.1.8 Gjatë diskutimit, u pranua se sistemi i arsimit të lartë duhej të krijonte një filozofi më pozitive dhe mbështetëse për sigurimin e cilësisë. U sugjerua se në qasjet e tyre institucionet prireshin që të ishin disi më rastësorë, e kështu, do të përfitonin nga të qenurit më strategjikë. Kjo do të shërbente për të përmirësuar cilësinë, por dhe për të rritur integritetin. Institucionet e arsimit të lartë duhet të kontribuojnë aktivisht në profilin e tyre, në mënyrë që të rritet sensibilizimi i publikut (sidomos i studentëve) si për cilësinë e ofrimit, ashtu dhe për standardet e larta të integritetit që ata kishin.

Agjencia kundër Korrupsionit

7.2.1 Drejtori i ri i Agjencisë kundër Korrupsionit shprehu mbështetjen e tij për Drejtorin në Detyrë të AKA-së dhe shpresoi se do të vazhdonte puna pozitive që ishte bërë në të kaluarën.

Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (MAShT)

7.3.1 Ministri ishte pozitiv lidhur me krijimin e marrëdhënieve ndërmjet AKA-së dhe Inspektoratit, dhe theksoi bindjen e tij të madhe lidhur me nevojën për llogaridhënie publike në arsim.

Organizatat joqeveritare

7.4.1 Një OJQ ngriti shqetësime lidhur me integritetin e vetë AKA-së. U nënvizuan vështirësitë e kohëve të fundit përse i takon akuzave që kërkoheshin ryshfete për akreditim, siç u nënvizua skandali përkatës publik. U bë një koment edhe për anëtarët e Bordit të AKA-së se janë emërime politike, dhe u ngrit çështja sa të pavarur nënkuptonte kjo se ishin ata faktikisht.

Sektori i universiteteve publike

7.5.1 Gjatë dy takimeve që u zhvilluan me stafin e universiteteve publike u pranua se ishte e nevojshme që të rriteshin kapacitetet e sistemit të arsimit të lartë në Kosovë, dhe se AKA kishte rolin e vet në këtë proces nëse duheshin çuar përpara cilësia dhe integriteti.

7.5.2 U sugjerua se AKA po luante një rol pozitiv në arsimin e lartë, duke i përmbushur kërkesat e saj për të punësuar staf kompetent, dhe se përmes angazhimit me AKA-në bëhej shkëmbimi i pedagogjive të suksesshme. Përfshirja e ekspertëve ndërkombëtarë ishte gjithashtu një aspekt pozitiv për të ndihmuar në orientimin dhe rregullimin e sistemit të arsimit të lartë në Kosovë.

7.5.3 Gjithashtu, thuhej se AKA po i inkurajonte institucionet e arsimit të lartë që të mendonin në mënyrë më strategjike, por pranohej se si fakultetet, ashtu dhe universitetet duhet të bashkëpunonin më shumë që të shkëmbeheshin më mirë përvojat pozitive.

7.5.4 Sidoqoftë, u sugjerua gjithashtu se, në një periudhë afatshkurtër, AKA duhet të ishte më tolerante lidhur me kriteret për statusin e Universitetit, të pranojë realitetin se ku ndodhet aktualisht sistemi i arsimit të lartë në Kosovë.

Sektori i universiteteve private

7.6.1 Stafi nga kolegji privat u pajtua me nevojën për të patur kritere për arritjen e statuseve të caktuara në arsimin e lartë, por shprehu mendimin se AKA nuk i kishte aplikuar kriteret në mënyrë të barabartë në mbarë sektorin, në kuptimin se disa institucione dukej se kërkonin një status për të cilin ato nuk i përmbushnin kriteret.

7.6.2 Gjithashtu, stafi pretendoi se ndryshimet e shpeshta të rregullave si duheshin kryer akreditimet (nganjëherë fill pasi kishte filluar faktikisht procesi) ishin problematike dhe kjo nënkuptonte se institucionet ishin konfuzë përsa i takon kërkesave që ishin vënë. Duhej më shumë qartësi nga ana e AKA-së lidhur me hapat për të kaluar nga Kolegji te Kolegji Universitar, dhe përfundimisht, te statusi i Universitetit, dhe më pas, kriteret të aplikoheshin për një periudhë të caktuar kohe. Ngjante sikur ishte një vendim politik se asnjë institucion privat i arsimit të lartë nuk mund ta fitonte statusin e Kolegjit Universitar, ndërsa “Universitetet” e reja publike tashmë e kishin fituar.

7.6.3 Përfaqësuesit e kolegjit privat u shprehën se kolegji i tyre e mbështeste stafin akademik për të përfunduar doktoraturat, shpeshherë, jashtë Kosovës, por shqetësim i vërtetë u shpreh lidhur me rolin e zyrës RrEQI në njohjen e këtyre doktoraturave të marra në vende të tjera. U pranua arsyeja themelore pse duheshin bërë këto verifikime (për t’u siguruar se ato ishin kualifikime të mirëfillta, të marra në rrugë të ndershme), por për procesin u tha se merre shumë kohë (deri në 18 muaj), dhe faktikisht, ngjante si një rivlerësim i gjithë doktoraturës. Emrat e anëtarëve në fjalë të komisionit të RrEQI-t dihehin publikisht, por jepej vetëm rezultati i procesit (njihej/nuk njihej), pa u dhënë asnjë opinion vlerësues.

Studentët

7.7.1 Studentët që u intervistuan, ishin krejt të vetëdijshëm për skandalin e kohëve të fundit në AKA, dhe përfshirja në të e institucioneve nga sektori privat e kishte dobësuar besimin te institucionet private të arsimit të lartë.

7.8 Të dhëna nga kërkimet nga zyra

7.8.1 Lidhur me AKA-në u morën në konsideratë burime të ndryshme. U vunë në dukje sidomos këto argumente.

7.8.2 Programi i Qeverisë së Kosovës, 2015-2018, nuk e përmend shprehimisht AKA-në, por del qartë se pika të ndryshme të Programit varen nga puna dhe suksesi i saj. I vihet rëndësi e madhe përmirësimit të cilësisë së arsimit të lartë dhe inkurajimit të një autonomie më të madhe të institucioneve, por kjo do të ndodhë në kuadër të llogaridhënies – në të cilën AKA duhet të luajë një rol kryesor. Gjithashtu, ka një angazhim për të siguruar që sistemi i arsimit të lartë në Kosovë të jetë i krahasueshëm me sisteme të tjera evropiane, dhe ky, gjithashtu, është një funksion në të cilin AKA duhet të luajë një rol kryesor.

7.8.3 Siç vihet në dukje në pjesën për institucionet private të arsimit të lartë, Programi për Zhvillim i Kombeve të Bashkuara (2015), “Vlerësimi i riskut për korrupsion në sektorin e arsimit në Kosovë”, identifikon (f. 21) çështjen e stafit të institucioneve të arsimit të lartë që punon në shumë vende pune në disa institucione. Gjithashtu, ai thekson (f. 21) se gjatë proceseve për akreditim AKA duhet të luajë rolin e vet për verifikimin e kualifikimeve dhe CV-të e stafit të institucioneve të arsimit të lartë. Sidoqoftë, më pas, ai vazhdon (f. 22) të identifikojë si një rëndësi prej fushave të riskut për arsimin e lartë përdorimin nga ana e stafit të nivelit të lartë dhe pedagogëve të universitetit e kredencialeve të rreme akademike për të fituar pozicione pune.

7.8.4 Projektligji i arsimit të lartë në Kosovë (2015) shprehet sërish për rolin e AKA-së në dhënien e akreditimit (Neni 3: 1.19), si dhe për rolin e Qeverisë në licencimin pas kësaj të institucioneve (Neni 3: 1.20). Neni 13, që përqendrohet te AKA-ja, shprehet se ajo është një organ i pavarur, e aftë për të përcaktuar ligjet e veta – “që i nënshtrohen miratimit nga Qeveria” (Neni 13, 2). Neni 13: 7 trajton me hollësi Bordin e AKA-së dhe si duhen bërë emërimet në të. Neni 13: 9 sanksionon se të emëruarit

“nuk mund të jenë zyrtarë të lartë publikë, të cilët mbajnë aktualisht poste politike në institucionet e Kosovës”, dhe më tej, Neni 13: 10 bën një përshkrim si dhe pse ata mund të shkarkohen nga Bordi, përfshirë kur deklarohen fajtorë për një vepër penale, që ndëshkohet me burgim. Neni 14 trajton me hollësi procesin e akreditimit që duhet ndjekur, e më tej, Neni 15 trajton me hollësi procesin e licencimit për institucionet e arsimit të lartë.

7.8.5 Dokumenti i punës së stafit të Komisionit Evropian: Kosovë: Raporti 2015, vë në dukje (f. 46) se, ndërsa AKA ka arritur të anëtarësohet në ShESCAL, reputacioni i saj është njëlloshur ndjeshëm, si brenda Kosovës, ashtu dhe jashtë saj, nga skandali ku ishin të përfshirë disa pjesëtarë të stafit të saj të lartë.

7.8.6 Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë, 2017-2021 (korrik 2016) identifikon (f. 80) nevojën për rritjen dhe zhvillimin e burimeve njerëzore dhe të kapaciteteve financiare të AKA-së si një nga rrugët e mundshme për arritjen e Rezultatit 7.3 “Mekanizmat për sigurimin e cilësisë në arsimin e lartë janë plotësisht funksionalë”.

Disa komente të përgjithshme për AKA-në

7.9 Është e qartë se AKA është njollosur nga skandali i kohëve të fundit lidhur me performancën e përgjegjësisë së saj. Tani asaj i duhet ta kapërcejë këtë dhe të jetë një shembull absolut për t'u ndjekur për profesionalizmin dhe integritetin. Qeveria e Kosovës duhet të sigurojë që ajo të pajiset me burimet e përshtatshme dhe të jetë e aftë të veprojë si një agjenci e pavarur. Pika e fundit do të thotë se Ministria dhe Qeveria duhet të jenë të kujdesshëm për të siguruar që emërimi i anëtarëve të Bordit të mos konsiderohet si emërim në një vend të rehatshëm pune për aktivistët partiakë. Vetë AKA duhet të punojë me ShESCAL-ënë dhe lidhjet e saj ndërkombëtare për të siguruar që proceset dhe procedurat e saj të jenë në përputhje me përvojën më të mirë ndërkombëtare. Gjithashtu, ajo duhet të krijojë përvojën e atyre që operojnë brenda sistemit arsimor në Kosovë dhe jo të mbështetet më shumë se ç'duhet tek ekspertiza e jashtme ndërkombëtare. Përdorimi i këtyre ekspertëve të jashtëm mund të ndihmojë në një periudhë afatshkurtër për të siguruar integritet, por ambicia në një periudhë më afatgjatë duhet të jetë që Kosova duhet të jetë e aftë të demonstrojë ekspertizën dhe integritetin e stafit akademik nga brenda sistemit të vet.

Rekomandimet në Pjesën 7 (lidhur me Agjencinë e Kosovës për Akreditim)

Rekomandimi 18:

Qeveria e Kosovës duhet t'i ofrojë Agjencisë së Kosovës për Akreditim (AKA) burime të mjaftueshme dhe filozofinë e pavarësisë që ajo ta luajë rolin e vet ligjor në mënyrë të efektshme, efikase dhe krejt transparente dhe të ndershme, duke bërë kështu që AKA të jetë organi kryesor për realizimin e sigurimit të cilësisë të sistemit të arsimit të lartë në Kosovë.

Rekomandimi 19:

Për rritjen e kapaciteteve të sistemit të sigurimit të cilësisë së arsimit të lartë në Kosovë, AKA duhet të fillojë të aktivizojë ekspertë akademikë nga vetë Kosova në kuadër të komisioneve të saj për akreditim, dhe të mos mbështetet vetëm te ekspertët ndërkombëtarë.

Rekomandimi 20:

AKA duhet të sigurojë që proceset dhe procedurat e saj të jenë të qëndrueshme dhe të zbatohen në vijimësi për gjithë institucionet për një periudhë të caktuar kohe, të themi, tre vjet.

Rekomandimi 21:

AKA duhet të punojë me zyrën e RrEQI-t me qëllim që shqyrtimi i kualifikimeve ndërkombëtare, që kanë marrë anëtarët e stafit të arsimit të lartë, të bëhet në mënyrë proporcionale dhe në një hark kohor sa më të shkurtër.

8 – KONKLuzionet dhe Hapat e Mëtejshëm

8.1 Ekspertët shpresojnë se analiza në vlerësimin bazë, dhe sidomos, rekomandimet e tij, do të ofrojnë një bazë të dobishme për diskutime në të ardhmen me palët e interesuara kosovare në kuadër të çuarjes përpara të projektit të Bashkimit Evropian/Këshillit të Evropës për “Përforcimin e integritetit dhe luftimin e korrupsionit në arsimin e lartë në Kosovë”. Në mënyrë të veçantë, do të ketë mundësi për të diskutuar vlerësimin bazë në mënyrë të posaçme në një tryezë të rrumbullakët që do të organizohet me palët kryesore të interesuara në mars 2017.

8.2 Në këtë vlerësim bazë është trajtuar një gamë e gjerë temash, shoqëruar me rekomandime për gjithë këtë fushë. Sigurisht, kërkohet që këto tema dhe rekomandime të shqyrtohen në mënyrë të plotë nga palët e interesuara kosovare. Sidoqoftë, rëndësi e veçantë u duhet kushtuar temave dhe rekomandimeve që trajtohen te Pjesa 4 e këtij dokumenti. Ekspertët ndajnë pikëpamjen se prioriteti kryesor i afërt për autoritetet përkatëse kosovare është që trajtojnë papajtueshmërinë ndërmjet argumentit pozitiv përse i takon zhvillimit të arsimit të lartë në Kosovë, dhe pikërisht kundërargumentit kritik që paraqesin palët e tjera të interesuara, sidomos, OJQ-të, por edhe studentët. Ekspertët dëshirojnë ta theksojnë këtë si komentin e tyre përmbyllës, pasi ata kanë konstatuar se kundërargumenti kritik është bindës.

REFERIMET

Dokumente të Këshillit të Evropës

“Parimet etike për arsimin”, Ian Smith dhe Tom Hamilton, tani e botuar si Volumi Burimor 2 për Platformën e Këshillit të Evropës për Etikën, Transparencën dhe Integritetin në Arsim (ETIA), nëntor 2016, gjendet në internet në adresën:-

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c90cd>

“Sjellja etike e gjithë aktorëve në arsim”, Ian Smith dhe Tom Hamilton, tani e botuar si Volumi Burimor 3 për Platformën e Këshillit të Evropës për Etikën, Transparencën dhe Integritetin në Arsim (ETIA), nëntor 2016, gjendet në internet në adresën:-

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806d2b6f>

Projekti kundër Krimit Ekonomik në Kosovë – PKEK. Informacioni gjendet në internet në adresën:-

<http://www.coe.int/t/DGHL/cooperation/economiccrime/corruption/Projects/PECK%>

Dokumente të Qeverisë së Kosovës

Ligji për inspeksionin e arsimit në Kosovë, shtator 2004

Kosovë, “Strategjia kundër Korrupsionit 2012-2016”, nëntor 2011

“Plani i Veprimit kundër Korrupsionit 2012-2016”, nëntor 2011

“Raporti për zbatimin e Planit të Veprimit kundër Korrupsionit: periudha shkurt-maj 2013”, korrik 2013

“Raporti për zbatimin e Planit të Veprimit kundër Korrupsionit 2013-2017 për periudhën janar-qershor 2014”, prill 2014

Projektligji për arsimin e lartë në Kosovë, tetor 2015

Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë, 2011-2016: Raport Vlerësimi: Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, dhjetor 2015

Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë, 2017-2021, korrik 2016

Programi i Qeverisë së Kosovës, 2015-2018

Dokumente të tjera ndërkombëtare

Dokument pune i stafit të Komisionit Evropian: Kosovë: Raporti 2015, nëntor 2015, gjendet në internet në adresën:-

https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2015/20151110_report_kosovo.pdf

Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim, “Vlerësimi i riskut për korrupsion në sektorin e arsimit në Kosovë”, 2015

“Program për drejtuesit transformues – bursa studimi dhe bashkëpunime”, Agjencia e Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID) dhe *World Learning*, informacioni gjendet në internet në adresën:-

<http://www.worldlearning.org/projects/transformational-leadership-scholarships-and-partnerships-program/> dhe <http://www.usaid-tlp-sp.org/En>

Projekti i Bankës Botërore për “Përmirësimin e sistemit arsimor në Kosovë”, informacioni gjendet në internet në adresën:-

<http://projects.worldbank.org/P149005?lang=en>

Dokumente të OJQ-ve kosovare

Rrjeti Ballkanik për Gazetari Hulumtuese (RRBGH), informacioni gjendet në internet në adresën:-

<http://birn.eu.com/en/network/birn-kosovo-about>

“Internews Kosova”, informacioni gjendet në internet në adresën:-

<http://www.internewskosova.org/en/About-Us>

“Pristina Insight”, RRBGH Kosovë:-

“Rektori i ri i Universitetit të Prishtinës u ngrit në detyrë në mënyrë të dyshimtë”, 16 qershor 2016

<http://Pristinainsight.com/new-rector-university-Pristina-promoted-suspiciously/>

“Lehtësia e padurueshme e injorancës: arsimit i lartë në Kosovë”, 15 mars 2016

<http://Pristinainsight.com/the-unbearable-lightness-of-ignorance-higher-education-in-kosovo/>

“Asnjëherë mos u DORËZO!”, 1 dhjetor 2015 <http://Pristinainsight.com/never-give-up/>

“Reformimi i Universitetit të Prishtinës – mision i pamundur? – nëntë sfida kryesore dhe rrugëzgjdhjet për to”, nëntor 2015, Dukagjin Pupovci dhe Gersi Gashi për Institutin Demokraci për Zhvillim (DpZH) (në bashkëpunim me Fondacionin “Heinrich Boll”), gjendet në internet në adresën:-

https://rs.boell.org/sites/default/files/reforming_the_university_of_pristina_d4d_eng_2015.pdf

LISTA E SHKURTIMEVE

AKK	Agjencia kundër Korrupsionit e Kosovës
RRBGH	Rrjeti Ballkanik për Gazetari Hulumtuese
KiE	Këshilli i Evropës
CV	Jetëshkrimi
DpZH	Instituti Demokracia për Zhvillim
KE	Komisioni Evropian
RrEQI	Rrjeti Evropian i Qendrave të Informimit në Rajonin Evropian
ShESCAL	Shoqata Evropiane për Sigurimin e Cilësisë në Arsimin e Lartë
USE	Unioni Studentor Pro Evropian
ETIA	Platforma Panevropiane për Etikën, Transparencën dhe Integritetin në Arsim
BE	Bashkimi Evropian
AL	Arsimi i lartë
IAL	Institucion i arsimit të lartë
TI	Teknologjia e informacionit
AKA	Agjencia e Kosovës për Akreditim
MAShT	Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë
QKINJA	Qendrat Kombëtare të Informacionit për Njohjen Akademike në Bashkimin Evropian
OJQ	Organizatë joqeveritare
PDK	Partia Demokratike e Kosovës
PKEK	Projekti kundër Krimit Ekonomik në Kosovë
Ph.D.	Doktor i Filozofisë
KShAL	Këshilli Shtetëror për Arsimin e Lartë
PUND	Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillimin
UP	Universiteti i Prishtinës
USAID	Agjencia e Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar
AFP	Arsimi dhe formimi profesional